

De groote operatiën 1914 onder leiding van „een Schlieffen”.

DOOR

J. C. VAN DEN BELT,
Oud-officier.

(Vervolg van blz. 551).

V. Voortzetting der vervolging 3/5. IX.

Bevelen van Moltke. Joffres aanvalsbevel.

In den namiddag, 3 Sept., stond het Dt. 1. leger aan weerszijden van de Oureqmondung, de rechtervleugel ten Z. der Théroouanne, de linkervleugel ten Z. der Marne. Het bericht van een vlieger, die samen-trekking van Fr. troepen ten N. van Parijs had waargenomen, bereikte v. KLUCK niet. Het 2. leger, dat de Marne aan weerszijden Dormans bereikte, meldde hem: het Fr. 5. leger „flutet auch südlich der Marne in voller Auflösung zurück”, waarop, 's avonds, v. KLUCK het bevel gaf, daar ook zijn linkervleugel met het Fr. 5. leger in voeling was gekomen: den 4. Sept. wordt de opmarsch voortgezet, om het Fr. 5. leger „nach Osten abzudrängen”; het IV R.K. met een C.D. (doch zonder vliegers) ten N.W. Meaux beschermt deze manoeuvre tegen Parijs.

Het Duitse 3. leger, dat Reims zonder strijd had bezet, bereikte de Marne ten N.W. Châlons.

MOLTKE „begann die unzureichende Verbindung mit dem rechten Flügel zu empfinden”. En ook het gevaar in den rug der legers „schien im Wachsen”, toen hem bericht werd dat sterke Engelsche krachten in Ostende geland waren.

4. Sept. overschreed het 1. leger de Pt. Morin, ten W. Montmirail, waaruit het den tegenstander verdreef; stond het 2. ten W. Epernay, het 3. ten W. en het 4. ten N.O. Châlons, het 5. ten N.O. St. Menehould, Verdun naar het N. en O. afsluitend. v. KLUCK meldde het G.H.Kw. dat hem: „Bedenkungen kamen in Bezug auf den Fortgang der Operationen”; voorts dat hij rechts *voorwaarts* het 2. leger stond en in Z.O. richting oprukte tot de Aubetin, wat volgens v. KUHLE beter den 3. Sept. gemeld ware geworden. BÜLOW „schien der Heeresflankenschutz nicht mehr ausreichend gewährleistet”. MOLTKE had den Marne-overgang van het 1. leger eerst 's morgens vroeg vernomen. „Die Gefahr, die von Paris drohte, wurde” — door hem — „erkannt. Der Schutz der Heeresflanke war scheinbar zu schwachen Kräften anvertraut”.

Voorgelicht door vliegers, die dagelijks den opmarsch van het Dt. 1. leger meldden, gaf GALLIÉNI bevel aan het 6. leger (9 uur v.m.) „de se diriger vers l'est dans la direction de l'Oureq, contre le flanc de l'ennemi". Nadat hij met MANOURY overlegd had hoe de operatie zou geschieden, telefoneerde zijn chef van den staf dit naar het G.H.Kw. Echter ontbrak voor de uitvoering nog „l'accord avec le Général en chef (JOFFRE) et surtout avec l'armée anglaise", die GALLIÉNI ook aan den aanval wilde doen deelnemen. „La journée entière (du 4.)" schrijft hij (blz. 119) „va être employée à les obtenir".

JOFFRE deed hem weten: dat het 6. leger den aanval zou richten tegen de flank van het 1. leger ten Z. der Marne. Echter ging JOFFRE ten slotte met GALLIÉNI's voorstel mede en beloofde FRENCH het Eng. leger aan den aanval te doen deelnemen, ten Z. der Marne. En JOFFRE deelde zijn staf mede: „Eh bien, Messieurs, on se battra sur la Marne", een kloek besluit, waar hij 's morgens nog met zijn chef van den staf tot den terugtocht was besloten. Ongetwijfeld had GALLIÉNI's energiek optreden daartoe bijgedragen.¹⁾ 6 Sept. zouden de bondgenooten ten aanval schrijden: het 6. leger met een C.K. over de Oureq, richting Ch. Thierry; het *Engelsche* over de beneden Gd. Morin, richting Montmirail; het 5. (het C.K. op den linkervleugel) ten W. der moerassen van St. Gond, om den rechtervleugel van den tegenstander te omvatten. Het 9. leger ten Z. der moerassen en het 4. achter de Ornain zouden defensief blijven; het 3. zou in N.W. richting oprukken tegen de linkerflank van den tegenstander.

MOLTKE — onbewust van JOFFRE's aanvalsbevel — gaf 's avonds bevel: „1. und 2. Armee verbleiben gegenüber Ostfront von Paris, 1. Armee zwischen Oise und Marne, 2. Armee zwischen Marne und Seine, Seine-Übergänge zwischen Nogent und Méry einschliesslich besetzend. 3. Armee Marschrichtung Troyes—Vendeuvre. Beim Gegner gegenüber unserer 6. und 7. Armee Abtransporte festgestellt. 4. und 5. Armee haben durch schleuniges Vorgehen in süd-östlicher Richtung der 6. und 7. Armee Übergang über die obere Mosel zu öffnen. Rechter Flügel 5. Armee vorgehen über Révigny—Morley. Wegnahme der Forts bei St. Mihiel".

5 Sept. 's morgens ontving v. KLUCK MOLTKE's bevel, dat hij echter niet begreep in verband met de berichten, die hij MOLTKE had doen toekomen. Hij zette dus den opmarsch voort en bereikte de Aubetin, om den volgende dag — dit stelde hij MOLTKE voor en deed hij BÜLOW weten — de vervolging tot de Seine voort te zetten en dan Parijs af te sluiten. Echter gaf hij ook bevelen den door MOLTKE bevolen terugtocht voor te bereiden.

¹⁾ Zie zijn „Mémoires". In een noot blz. 132 wordt vermeld: „Dans le fameux ordre du jour par lequel le général JOFFRE prit „l'initiative" de déclancher la victoire de la Marne, et dont la date et l'heure exactes devraient lui permettre de revendiquer cette initiative aux yeux de l'Histoire; or, l'original de cet ordre, écrit tout entier de la main du chef du 3e Bureau du G. Q. G. et signé JOFFRE, porte trois dates différentes surchargées! ! !

Het 2. leger bereikte de moerassen van St. Gond (ten O. Montmirail).

JOFFRE deed weten: „Au moment où s'engage une bataille dont dépend le salut du pays, il importe de rappeler à tous que le moment n'est plus de regarder en arrière; tous les efforts doivent être employés à attaquer et à refouler l'ennemi. Une troupe qui ne peut plus avancer, devra, coûte que coûte, garder le terrain conquis et se faire tuer sur place, plutôt que de reculer. Dans les circonstances actuelles aucune défaillance ne peut être tolérée”.

Intusschen was 's middags een officier van het G.H.Kw. (HENTSCH) bij v. KLUCK gekomen om hem de noodige inlichtingen te verschaffen. HENTSCH werd medegedeeld welke bevelen gegeven waren voor den door MOLTKE bevolen terugtocht, welke, naar HENTSCH's meening, rustig kon geschieden, daar de tegenstander *overal op den terugtocht was*. Toch achtte hij „die Lage miszlich”, ofschoon hij van JOFFRE's aanvalsbevel geen kennis droeg.

Plotseling veranderde de stemming, toen tegen middernacht het bericht kwam van het IV R.K. vóór Parijs, dat het bij een verkenning op overmachtigen tegenstand was gestooten en teruggegaan was achter de Théroanne — de slag aan de Marne was begonnen.

De toestand op 5. IX.

Bewesten de Oureq was het Fr. 6. leger (een L.K., een I.D., twee R.Dn., een I.Brig. en een C.D.) ten aanval gegaan op het Dt. IV R.K. ($1\frac{3}{4}$ I.D. en een C.D.).

Tusschen Marne en Seine was het Dt. 1. leger (vier L.Kn. en vier C.Dn.) in opmarsch naar de Aubetin en het 2. leger (drie L.Kn. en een R.K.) naar de lijn Montmirail—Vertus; het 3. (twee L.Kn.) stond bij en ten N.W. Châlons, $\frac{1}{2}$ R.K. (XII) ten Z. Reims.

Hiertegenover trokken terug: het Engelsche leger (drie L.Kn. en een C.K.) tusschen Parijs en Coulommiers; het 5. leger (vier L.Kn., een I.D., twee R.Dn. en een C.K.) en het 9. leger (twee L.Kn., twee R.Dn., een C.D.).

Tusschen Marne en Maas bereikte het Dt. 4. leger (twee L.Kn., twee R.Kn. en een C.D.) de lijn Vitry—Givry; daarnaast het 5. leger (drie L.Kn., een R.K.) de lijn Givry—Clermont, terwijl een L.K., een R.K. en een C.D. Verdun afsloten naar het N. en O.

Hiertegenover het Fr. 4. leger (vier L.Kn.) en het 3. leger (twee L.Kn., vier R.Dn. en een C.D.).

Ten Z.W. Metz stond de Vg-bezetting tegenover een Fr. R.D.

Ten Z. Metz stonden het Dt. 6. en 7. leger (van N. naar Z.: twee C.Dn., een E.K., het Beiersche leger — drie L.Kn. en een R.K. — drie L.Kn., een R.K. en een E.K. in de lijn Nomeny-Lunéville-St. Dié.

Hiertegenover in het Vg-ft. het Fr. 2. en 1. leger (vijf L.Kn., zes R.Dn. en twee C.Dn.).

Op marsch waren: een Dt. I.Brig. ten Z. Cambrai en $\frac{1}{2}$ R.K. (XII)

ten W. Réthel; aan Fr. zijde vier L.Kn. uit het Vg-ft. naar resp. het 6., 9., 4. en 3. leger.

Vóór Antwerpen lag een R.K. en een M.D., voor Maubeuge een R.K. en een I.Brig., bij Brussel stond een R.K.

Over een beslissende overmacht beschikte JOFFRE dus ten W. der Oureq, terwijl hij in de vier op marsch zijnde L.Kn. over een „reserve” beschikte, die MOLTKE niet bezat.

Echter was er een aanzienlijke onbezette ruimte tusschen het Fr. 5. en het Engelsche leger (bijna 30 km) en voorts tusschen het Fr. 9. en 4. leger.

Bevelen van een Schlieffen 5. IX.

Waar het niet gelukken mocht het Engelsche noch het Fr. 5. leger ten N. der Marne den pas af te snijden, ondanks de energische vervolging van het 1. leger, zal dit thans beproefd worden tusschen Marne en Seine door samenwerking van het 1., 2. en versterkte 3. leger, onder bevel van

Het 1. leger zwenkt met de drie linkervleugelkorpsen en een C.D. om Esternay als spil naar het Z.O. in; het 2. leger rukt in Z. richting op, rechtervleugel naar Esternay, het 3. leger met den linkervleugel over Sommesous.

Het II C.K., waarachter het rechtervleugelkorps 1. leger (bij Coulonniers) dekt den opmarsch van het 1. leger tegen aanvallen uit Parijs; het rechtervleugelkorps 4. leger met het IV C.K. dekt den opmarsch van het 3. leger tegen aanvallen uit het O. en Z.O.

Het 4. leger stelt te Sommesous een L.K. ter beschikking van den Bevelhebber 3. leger; het XII R.K. (3. leger) tusschen Epernay en Châlons ter mijner beschikking.

Mocht de tegenstander den terugtocht over de Seine—Aube hebben voortgezet, dan nemen het 2. en 3. leger stelling achter die rivieren, met bruggehoofden v.e.m. Plancy t.e.m. Montéreau en marcheert het 1. leger naar Parijs, waarop het den aanval voorbereidt.

Het 4. en 5. leger beletten den opmarsch van den tegenstander in de lijn Vitry—Révigny—St. Mihiel.

Het E.K. 6. leger (drie E.Dn.) sluit Verdun naar het O., N. en W. af; de Beiersche korpsen, in samenwerking met den linkervleugel 5. leger, bezetten den Maasovergang bij St. Mihiel, waarna de aanval op Verdun wordt voorbereid.

Het 7. leger — waaraan het XXI L.K. wordt toegevoegd — bindt den tegenstander aan het Vg-ft. Toul—Nancy.

Ik leid de operatiën van uit Reims.

Bevelen van een Schlieffen 5/6. IX.

Nadat, te middernacht, het bericht ontvangen was van den aanval van het Fr. 6. leger op het Duitsche IV R.K., werd bevolen:

De bevelen van gisteren blijven van kracht.

Het IV R.K. wordt onmiddellijk versterkt met het rechtervleugelkorps 1. en 2. leger (II en VII L.K.).

Het $\frac{1}{2}$ XII R.K. (ten Z. Reims) stelt zich op bij Ch. Thiery ter mijner beschikking; dat ten N. Reims bij Epernay.

Het bericht van den Maasovergang bij St. Mihiel, de insluiting van Verdun door het E.K. en van den val van Maubeuge verwacht ik spoedig.

De 43. Brig. (ten Z. Cambrai) en het $\frac{1}{2}$ IX R.K. (bij Brussel) marcheeren naar de Oureq, waarbij zooveel mogelijk van versnelde middelen van vervoer gebruik wordt gemaakt.

Waar de eerstvolgende dagen van beslissenden invloed zullen zijn op de toekomst van het Duitsche volk, rekent dit op de uiterste inspanning van een ieder; vóórwaarts ligt ons doel.

Beschouwingen.

Bewonderenswaardig was ongetwijfeld het energieke handelen van v. KLUCK en zijn troepen, om den tegenstander (het Engelsche leger, maar meer nog het Fr. 5. leger) buiten gevecht te stellen, wat, indien het gelukte, een gewichtige stap zou zijn naar de beslissing. Tot de Seine moest dit dus beproefd worden, bij redelijke kans van slagen, wat inderdaad het geval was. De groote onbekende bleef uitteraard Parijs. Bestond de bezetting alléén uit de aan de Somme ernstig gehavende troepen, dan was het gevaar niet groot en kon volstaan worden met een rugdekking ten N. en ten Z. der Marne. Inderdaad bestond de bezetting in hoofdzaak uit die troepen; het IV L.K. was nog op marsch naar Parijs en had bovendien ook ernstig geleden. Echter was de Gouverneur van Parijs, GALLIÉNI, een man met een energie als die van von KLUCK, en die energie benutte hij ten volle tegen v. KLUCK, bij JOFFRE, zoowel als bij FRENCH — men leze zijn „Mémoires”. Waar echter ook het Engelsche leger onder de versterkingen van Parijs lag, was v. KLUCK's handelen toch onvoorzichtig; te zwak, veel te zwak zelfs, was de flankdekking tegen Parijs, terwijl het ontbreken van elke samenwerking met v. BÜLOW mede aanleiding is geweest tot het nu volgende gebeuren. MOLTKE zelf had ter plaatse moeten zijn om de bewegingen van het 1., 2. en 3. leger in samenhang te brengen, tenzij hij die legers van den beginne af onder éénhoofdige leiding had gesteld.

JOFFRE stond in deze dagen als „leider” verre boven MOLTKE; zijn bevel aan de Marne de beslissing te zoeken was een grootsche daad. Hij, en hij alléén zou het slachtoffer zijn geweest, indien het een nederlaag was geworden voor de Fr. wapenen. Dat dit niet geschiedde — de kans daarop bestond toch inderdaad — dankt hij zijn soldaten in de eerste plaats.

Overigens blijkt ook hier weer de ernstige fout van MOLTKE, den rechtervleugel niet sterk genoeg gemaakt te hebben; achter het 1. leger

had een leger moeten volgen om de vesting Parijs zoodra doenlijk en zoo snel mogelijk te nemen. En zijn H.Kw. was te ver — in den aanvang véél te ver — verwijderd van het slagveld, waar de beslissing moest worden gezocht.

Wederom bleek dat fouten, bij den opzet van een veldtochtsplan gemaakt, zelden zijn te herstellen, althans bij den aanvaller.

VI. *De Marneslag.*

Het bericht, dat v. KLUCK ontving, eischte onmiddellijk maatregelen om het plotseling dreigend gevaar te keeren. De beide vleugelkorpsen (II en IV) keerden dan ook den 6. Sept. vroeg op hun schreden terug, waardoor dien dag nog op den linker- en den 7. op den rechtervleugel van het IV R.K. ingegrepen kon worden; de Cavalerie nam hun taak over. Ook het III L.K. werd nog toegezonden en kon den 7. met een divisie ingrijpen; de andere divisie werd nog noordelijker ingezet, omdat v. KLUCK den linkervleugel van den tegenstander wilde omvatten, zoodra het IX L.K., dat den 7. den terugmarsch aanvaardde (60 km), daarbij kon medewerken (9. Sept.). ¹⁾ Buitengewone prestaties ongetwijfeld; troepen, waarmede een overwinning te behalen was.

Hoogst onaangenaam had deze terugtocht v. BÜLOW verrast, wiens rechtersvleugel, bij Montmirail, nu vrijwel onbeschermd was, weshalve hij hem (8 Sept.) omhoog naar het Noorden; de afstand tot den linkervleugel 1. leger bedroeg toen, in rechte lijn, 45 km, waarin, in hoofdzaak, Cavalerie stond.

Veel gunstiger dan hier was echter de toestand op den linkervleugel (3. leger). In den namiddag van 9. Sept. hadden de voorste afdeelingen de lijn Humbauville—Mailly—Connantre—Mondemont bereikt ²⁾, waarvoor de tegenpartij terugtrok in de richting Planey, waar FOCH zijn H.Kw. had moeten terugtrekken, en Sézanne, weshalve hij ondersteuning van het 5. leger had gevraagd; bij Connantre toch vonden de Duitschers den tegenstander niet meer tegenover zich.

Aan de Maas was den 8. IX het fort Troyon onder vuur genomen en kwamen Dt. patrouilles tot nabij St. Mihiel, terwijl 9. IX dat fort zijn vuur moest staken en het fort Genicourt onder vuur kon worden genomen.

Diep onder den indruk was v. MOLTKE, toen hij den 6. 's avonds bericht kreeg van het feit, dat JOFFRE den algemeenen aanval had bevolen, niettegenstaande zijn legers ernstig gehavend waren en dat het dus nu ging „um eine Entscheidungsschlacht“. En niets beters wist hij te doen dan HENTSCH andermaal naar het front te zenden „um die Lage zu klären“ (8. Sept.); „er schaltete sich in dieser kritischen Lage selbst aus“. Bovendien had hij den vorigen dag twee L.Kn. van

¹⁾ Zie schets no. 4.

²⁾ Hoe dit feit aan Fransche zijde voorgesteld wordt, kan men lezen o.m. in het artikel van Lt.-Kol. LESTIEN in de „Revue d'histoire de la guerre“. Men leze dan ook het antwoord van Gen. VON KÜHL in het Mil. Wochenbl., Oct. 1930.

Lotharingen naar België gezonden, waardoor deze aan de actie onttrokken werden op het meest kritieke oogenblik.

7. Sept. 's avonds deelde MOLTKE, wiens „seelischer Spannung hierbei offenbar in die Erscheinung trat“ den Keizer den toestand mede, waarop deze „betonte“: „Angreifen solange es geht; unter keinen Umständen einen Schritt zurück“. Daar voorts MAUBEUGE capituleerde, konden de belegeringstroepen, met het IX R.K.¹⁾ en de 7. C.D., naar de Marne oprukken, waardoor de toestand aldaar aanzienlijk kon verbeteren.

Bij het 5., 4. en 3. leger kreeg HENTSCH, die geen schriftelijke opdracht had gekregen²⁾, den indruk (8. Sept.), dat de toestand gunstig was. Anders echter bij het 2. leger. „Hier fand er einen gewissen Nährboden für Rückzugsgedanken vor“, daar v. KLUCK zijn taak „flankdekking 2. leger“ niet vervuld had. Men kwam overeen dat het 2. leger slechts dán zou teruggaan, als de tegenstander „in betrachtlicher Stärke die Marne überschritt und im Rücken der 1. Armee aufträte“. Bij het 1. leger vond HENTSCH (9. IX 's morgens) „ein Siegesstimmung“, voor den aanval toch van het IX en halve III L.K. week de tegenstander terug. HENTSCH beweerde echter overtuigd te zijn, dat het 2. leger den terugtocht reeds had aangevangen, weshalve hij „im Auftrage der Obersten Heeresleitung den Rückzug befahl“. Den heftigen tegenstand van v. KLUCK overwon hij ten slotte door de bewering, dat het 2. leger „auf ihrem rechten Flügel geschlagen und überhaupt nur noch Schlacke sei“. Inderdaad beval BÜLOW 's middags den terugtocht — overtuigd als hij was, dat het 1. leger tot den terugtocht genoodzaakt was — niettegenstaande zijn linkervleugel belangrijk succes had te boeken en zijn rechtervleugel volstrekt niet bedreigd werd; door het bericht (10 uur v.m.) van den opmarsch der Engelschen, waarvoor het 1. leger naar zijn meening zou moeten wijken, hield hij den terugtocht van het 2. leger „für unabwendbar“. Het terugtochtsbevel gaf hij op het bericht dat de linkervl. 1. leger week, een vergissing, daar dit op bevel van v. KLUCK geschiedde (een zwenking), om front te maken tegenover de Engelschen, die overigens volstrekt geen haast hadden.

Terecht m.i. schrijft VON MANTEY: Het Duitsche leger werd teruggeroepen „als es im Begriff stand, die Früchte der vorangegangenen Kämpfe zu ernten“.

Hoe andere Dt. afdeelingen — in het Oosten — zich twee maanden later, onder veel moeilijker omstandigheden (omsingeling) zouden weren, zal hierna (VIII.) kort vermeld worden.

¹⁾ Dit R.K. werd wederom aangehouden wegens berichten over een landing in België.

²⁾ Later beweerde MOLTKE dat HENTSCH „wenn der Rückzug notwendig werden sollte, die 1. und 2. A. in die Linie Soissons—Fismes lenken sollte“; HENTSCH daarentegen „dasz er eine Ermächtigung erhalten habe im Notfalle eine Rückwärtsbewegung der 1—5. A. anzuordnen“.

Bevelen van „een Schlieffen” 9. IX.

Aangenomen dat „een Schlieffen” den 9. in den vroegen morgen te Luxemburg het bevel van v. MOLTKE had overgenomen, dan had zijn eerste bevel kunnen luiden: Heb het bevel overgenomen. Tusschen Verdun en Parijs aanval krachtig voortzetten. Begeef mij heden langs het front naar 1. leger. Nadere bevelen volgen.

Aangekomen, in den namiddag, bij het 1. leger, waar een ieder de resultaten verwachtte van de geweldige inspanning der laatste vier dagen, hadden de bevelen kunnen luiden:

Waar het 1. en 3. leger de buitenvleugels van het Fr. 6. en 9. leger terugdrukten, het Engelsche leger ten O. der Oureq-monding belet wordt de Marne te overschrijden, de toestand bij het 4. en 5. leger gunstig is en van de forten tusschen Verdun en St. Mihiel Troyon tot zwijgen gebracht en Génicourt onder vuur genomen is, terwijl versterkingen in opmarsch zijn, kunnen wij spoedig belangrijke resultaten verwachten.

Het 1. leger zet den aanval voort en drukt het 6. leger van Parijs af; de troepen tusschen de Oureq en Ch. Thierry, versterkt met den linkervleugel 1. leger (onder bevel van ...) beletten den tegenstander het overschrijden van de Marne; de rechtervleugel 2. leger rukt op naar Montmirail en N.waarts, de linkervleugel over Sézanne; de rechtervleugel 3. leger zet den aanval voort; de linkervleugel met den rechtervleugel 4. leger omvatten de buitenflank van hun tegenstander; de linkervleugel 4. leger belet den tegenstander den opmarsch over de Ornain, benedenstrooms Révigny; het 5. leger bezet den Maas-overgang bij St. Mihiel; het E.K. 6. leger vervangt de L.Kn. 5. leger vóór Verdun — die naar Châlons marcheeren ter mijner beschikking; de Beiersche troepen gaan bij St. Mihiel over de Maas; het 7. leger sluit Toul—Nancy naar het N. af.

Ik bevind mij te Reims.

Bevelen van „een Schlieffen” 10/11. IX.

Nemen we aan dat MOLTKE vervangen was geworden, nadat hij het bevel tot den terugtocht had gegeven, dan had zijn opvolger kunnen bevelen: Hoewel 't ons niet gelukt is aan de Marne een beslissing te verkrijgen, hoofdzakelijk omdat onze rechtervleugel niet sterk genoeg was, is het geboden, alvorens andermaal *de beslissing te zoeken*, dien vleugel zoo sterk mogelijk te maken, waarvoor *voorloopig* weerstand zal worden geboden in de te versterken lijn La Fère—Reims—St. Mihiel, waarin de legers gaandeweg, in verband met elkaar, teruggaan: het 1. aan weerszijden La Fère—Laon, het 2. aansluitend tot en met Reims, het 3. en 4. tusschen het 2. en 5. leger; het 5. leger brengt, over St. Mihiel, de verbinding met Metz tot stand, in samenwerking met het 7. leger op den rechter Maasoever.

De Beiersche troepen (6. leger) worden zoo snel doenlijk naar den

rechtvleugel vervoerd¹⁾; het bij St. Quentin te vormen 9. leger (IX en VII R.K., XXI L.K. 6. leger, en de C.Kn. onder bevel van...) vertraagt den opmarsch van den tegenstander naar de Somme; de Somme-overgang bij Amiens wordt opengehouden.

Verdun wordt afgesloten naar het O., N. en W. door de E.Dn. (onder bevel van...); zij verzekeren tevens de verbinding met Metz.

Zoodra de Maasovergang bij St. Mihiel in onze handen is, wordt Verdun uit het Zuiden aangevallen, in samenwerking door het 5. en 7. leger, welke met de E.Dn. onder bevel staan van ...

Is Verdun genomen, dan overschrijdt het 7. leger de Maas en belet met de E.Dn. den tegenstander het overschrijden van de lijn Ornain—St. Mihiel—Metz.

De aanval op Antwerpen wordt voorbereid.

G.H.Kw. te Fumay.

Beschouwingen.

Hoewel het begrijpelijk is dat v. KLUCK kort na elkaar de L.Kn. met rassche schreden naar het N. terugzond — daar hij reeds, om gevolg te geven aan MOLTKE's bevel, den terugmarsch had bevolen — komt 't me toch voor, dat het loslaten van het zoo zwaar gehavende Fr. 5. leger een belangrijken invloed, ten voordeele van de bondgenooten, moest hebben op het verdere verloop van den strijd, terwijl, indien dit leger buiten gevecht had kunnen worden gesteld — wat een kwestie van enkele dagen kon zijn geweest — de beslissing aan de Marne gevallen was ten voordeele van de Duitschers. Want ongetwijfeld was FRENCH dan niet opgerukt en had het 9. leger ook moeten wijken — zoo niet erger.

Het Fransche legerfront was dan doorbroken geweest — een feit, waartegen niet opwoog het terugdringen van het IV R.K. naar en zelfs over de Oureq — wat overigens door het derwaarts zenden van twee L.Kn. (1. en 2. leger) belet had kunnen worden. Door negen L.Kn. 1., 2. en 3. leger had dan, vóór den 10. Sept. reeds, de beslissing bevochten kunnen zijn.

Echter had dit ook dien dag aan de Oureq het geval kunnen zijn, indien BÜLOW één dag langer had volgehouden²⁾, en zeker, indien hij zijn rechtvleugel in den vroegen morgen van 10. IX den aanval had bevolen. Ook hier schijnt me de oorzaak van de mislukking te liggen in de onbewegelijkheid van MOLTKE, die te veel aan zijn onderbevelhebbers had overgelaten.

Niet duidelijk is 't, waarom geen maatregelen waren getroffen om niet voortdurend verontrust te worden door landingsdemonstraties op de Belgische kust; in Duitschland waren toch Landstorm-afdeelingen, die de „Kanaalhavens” konden bezetten. Onbegrijpelijk is 't echter,

¹⁾ Zie schets No. 8.

²⁾ In den slag bij Gumbinen hadden de Duitschers ervaren over welk een geweldige afstootende kracht de ingegraven verdediger beschikt, ook al is hij niet volwaardig.

dat de Keizer MOLTKE niet verving, toen deze 7 Sept. den moed verloren had; HINDENBURG—LUDENDORFF, de eenige generaals, die op het uitgestrekte oorlogsterrein bewijzen hadden gegeven „veldheerstalenden” te bezitten, hadden, den 9. in Luxemburg komend, naar mijn overtuiging middelen en wegen gevonden, JOFFRE over de Seine te doen teruggaan.

Geheel eens ben ik 't overigens met den bewerker van „Der Weltkrieg” (Reichsarchiv, 4. Band):

„Ueberschaut man das Verhalten der Obersten Heeresleitung (O.H.L.) während der Tage der Marne-Schlacht, so drängt sich aus der Fülle der Eindrücke eines besonders eindringlich auf: Vom Beginn der Operationen bis zum Ueberschreiten der Marne hatte die O.H.L. wie auch die Truppenführung danach gestrebt dem Gegner überall und stets das Gesetz des Handelns vorzuschreiben, und sich damit die Initiative gewahrt. Als dann bei der O.H.L. die Zügelführung immer lockerer wurde, als sie ihr am Wendepunkt der Operationen, am Abend des 6. Sept., schliesslich entglitt, wirkte die strategische und taktische Entschlusz- und Tatenfreudigkeit der Truppenführung noch in voller Kraft weiter und nahm damit die Zügel an sich. Sie erwies sich so stark und der feindlichen so sehr überlegen, dass sie trotz fehlender Oberleitung einen Sieg errang, der sich nicht nur in taktischer, sondern auch in strategischer Hinsicht weitreichend auswirken konnte. Allein gerade in diesem Augenblick griff die O.H.L., aus ihrer Passivität erwachend, in Gestalt des Oberstleutnants HENTSCH, die Zügel wieder auf und risz die Armeen aus ihrem Siegeslauf zurück. Sie hatte gehofft, die Lage damit meistern zu können, in Wirklichkeit verlor sie jetzt endgültig die strategische Initiative. Der Gegner nahm sie auf. Trotz schweren taktischen Miszerfolges in der Entscheidungsschlacht war bei der feindlichen Führung der Wille zum Siege so stark und lebendig geblieben, dass sie jetzt aus Niederlage und Rückzug heraus die Armeen hinter den abziehenden Deutschen unmittelbar zur Verfolgung und zu neuem Angriff antreten liesz. Wohl selten ist die überragende Bedeutung der Initiative der Obersten Führung in so helles Licht gerückt worden wie in der Schlacht an der Marne. Der unter blutigen Opfern erstrittene Sieg der deutschen Truppen konnte nicht behauptet werden, da der Wille des Feldherrn gebrochen war”.

Hulde overigens aan de troepen, die beiderzijds het hoogste volbrachten.

VII. De terugtocht.

10. Sept. stond het 1. leger ten Z. der Aisne, W. en Z.W.waarts Soissons, de tegenstander tusschen de Marne en de boven-Oureq; het 2. ten N. Epernay, tusschen beide legers (45 km van elkaar verwijderd) twee C.Dn. en een I.D.; de *tegenpartij* aan weerszijden Dormans, ten Z.

en ten O. Ch. Thierry aan weerszijden der Marne; het 3. leger ten W. en ten O. Clamanges en ten W. St. Mard; de *tegenstander* in de lijn Etoges—Bergères—F. Champenoise; het 4. leger nog ten Z. der Ornain en ten Z.W. Vitry; het 5. leger nog tusschen Révigny en Verdun, ten W., ten N. en ten O. Verdun; het 6. en 7. leger nog in de lijn Metz—Lunéville, ten W. en ten Z. St. Dié; het Beiersche I R.K. was in den trein geladen.

11. Sept. begaf MOLTKE zich, *voor het eerst*, naar het front; hij gaf het 5. leger bevel terug te gaan tot benoorden Verdun, waartegen de Duitsche kroonprins zich verzette; tevergeefs echter.

12. Sept. stond het 1. leger ten N. der Aisne aan weerszijden Soissons; het 2. ten O. Reims; tusschen beide één I.D.; het 3. en 4. leger aan weerszijden Suippes, tusschen het 2. leger en St. Menehould; het 5. leger ten Z.W. Verdun; het 6. en 7. leger (den 13.) aan de grens tusschen Metz en Blamont, drie L.Kn. achter den rechtervleugel; het XV L.K. was in den trein geladen. In de ruimte tusschen het 1. en 2. leger won de tegenstander terrein tot het van Maubeuge komende VII R.K. en het uit Lotharingen aangevoerde XV L.K. hem halt geboden (bij Craonne).

13. Sept. werden de Belgen, die uit Antwerpen ten aanval waren opgerukt, toen drie Dt. I.Dn. naar de terugtrekkende legers waren gezonden, in de vesting teruggedrukt, waarvoor echter een dezer I.Dn. had moeten terugkeeren.

14. Sept. waren er in de opstelling van het 1. leger geen wijzigingen gekomen, stond het 2. aan weerszijden (ten N. en ten O.) Reims, waarnaast tot de Argonnen het 3. en 4. leger en daarnaast het 5. in de lijn Varennes—Ornes—Conflans.

's Avonds werd MOLTKE vervangen door den Minister van Oorlog v. FALKENHAYN, die vermeende (nacht 14/15 Sept.) dat het noodig was het 6. leger (Lotharingen) naar Maubeuge te vervoeren, het 1. bij St. Quentin op te stellen, voorts het 7. en 2. in de linie Laon—Reims (zoo noodig de Cavalerie tusschen het 1. en 7. leger), om met deze macht ten aanval te schrijden. Een uitstekend plan, dat hij echter opgaf toen hiertegen uit zijn omgeving verzet kwam.

De frontaanvallen van v. BüLOW met het 1. en 2. leger, die toen ingezet werden, hadden uiteraard geen resultaat. En, hoewel 15. Sept.¹⁾ het IX R.K. (Antwerpen) den op den W. Oiseoever oprukkenden tegenstander bij Noyon tot staan kon brengen, was het einde en kon dat niet anders zijn: de loopgraven-oorlog, die nog vier jaren zou duren.

VIII. Een terugtocht in Polen.

(*Bshesiny*).

Toen, na Tannenberg en de verdrijving van RENNENKAMPF's leger, O.

¹⁾ 24. Sept. hadden afdelingen van het Dt. 6. leger (Beieren) St. Mihiel bezet.

Pruisen bevrijd was, werd een deel van het 8. leger, versterkt, naar den boven-Weichsel gezonden om den bondgenoot, die zeer ernstig gehavend was, van den zwaren druk der Russen te bevrijden: het 9. leger onder bevel van HINDENBURG, met LUDENDORFF als chef van den staf. Het gelukte den Oostenrijkers de Russische legers over de San terug te drukken, terwijl de Duitschers den Weichsel, beiderzijds Iwangorod bereikten. Toen echter de Russen bij Warschau over den Weichsel gingen en de flank van het 9. leger bedreigden, kon wel is waar daartegenover front gemaakt worden, maar op den duur de druk niet worden weerstaan, toen het den Russen ook gelukte de Oostenrijkers vóór Iwangorod terug te dringen. De beroemde terugtocht naar Silezië¹⁾ werd nu georganiseerd — „der Feldzug war misglückt” schreef LUDENDORFF, doch tijdens dien terugtocht werd het plan gevormd de rechterflank der volgende Russen uit de richting Thorn te omvatten en te vernietigen om hen daardoor te dwingen over den Weichsel terug te keeren. Versterkingen uit het Westen — waar inmiddels de loopgravenstrijd was begonnen — waren daarvoor noodig.

MOLTKE's opvolger (v. FALKENHAYN) meende die versterkingen echter nog niet te kunnen zenden en, daar de Russen inmiddels tot de Warthe waren gevolgd, werd 11. Nov. de aanval ingezet door het 9. leger met den linkervleugel langs den Weichsel, richting Lodz. Terwijl het I R.K. bij Lowicz de operatie zou beschermen tegen mogelijk uit Warschau oprukkende Russen, gelukte het de overige korpsen de Russen bij Lodz te verrassen en gaandeweg in te sluiten. Echter had de Grootvorst onmiddellijk maatregelen getroffen om het zoo dreigende gevaar af te wenden; van uit zijn centrum zond hij versterkingen derwaarts en eveneens van uit Warschau, waardoor het den Duitschers niet mogelijk was den ring om Lodz te sluiten en ... het I R.K. bij Lowicz moest wijken. 21 Nov. was de toestand als op schets No. 6 aangegeven — 's avonds waren de bevelhebbers van het XXV R.K. (v. SCHEFFER), de 3. G.D. (v. LITZMANN), de 72. I. Brig. en de 6. C.D. zich bewust zelf ingesloten te zijn.

Den 22. werd alsnog beproefd aan de opdracht te voldoen: naar het N.W. oprukken om, door aansluiting te zoeken met het XI L.K., de insluiting van Lodz te voltooien. Alras bleek echter dat dit uitgesloten was. Besloten werd toen in den nacht — 22/23 Nov. — over Bshesiny door te breken in N.W. richting, met de 2000 gewonden en de 10.000 gevangenen, „ein empfindlicher Mangel an Lebensmitteln und Munition” werd voelbaar „... bei eisiger Kälte ... in aller Stille” ving de afmarsch aan, in flanken en rug de cavalerie. Den 23. stiet de linker colonne op den tegenstander, die niet verdreven kon worden; de rechter sloeg een flankaanval af; de verbinding met de 3. G.D. ging verloren. Den 24. kwamen berichten over den oprukkenden tegenstander: „Im Norden verwehrte er den Weitermarsch, von Westen her war er dem

¹⁾ Zie schets No. 5, de stippellijn met pijltjes.

Abmarsch gefolgt, im Süden konnte'' de cavalerie „nur mit Mühe noch die Deckung durchführen, im Osten erschien Kavalerie ...''¹⁾). Om 11 uur meldde een wielrijder dat de 3. G.D. de Russen uit Bshesiny verdreven had, waardoor de kansen *op redding stegen*. In den namiddag hadden alle afdeelingen zich daar vereenigd en kon naar het N.W. afgemarcheerd worden. De treinen, die de Grootvorst gereed had laten maken, om tienduizenden gevangenen naar Warschau te brengen, zouden er slechts 4500 bergen. Maar 16.000 bracht v. SCHEFFER er mede en al zijn gewonden; geen kanon was verloren gegaan. Terecht schrijft v. KUHLE: „Es giebt kaum ein schöneres Beispiel dafür dasz Mut und Entschlossenheit selbst aus einer verzweifelten Lage Rettung bringen können''.

IX. *Hervatting der operatiën.*

Bevelen van „een Schlieffen''.

Zoodra het 6. leger was opgemarcheerd — nemen we aan 20. IX — had bevelen kunnen worden: de operatiën, om een beslissing te zoeken, worden 21. IX hervat, te beginnen door het 6. leger en het I, II, III C.K. (de rechtervleugel over Amiens), waaraan achtereenvolgens de overige legers op nader bevel zullen deelnemen; het 9. leger op den westelijken Oiseoever, het 1. op beide oevers.

Het doel is: het overschrijden van de Seine ten W. Parijs door de cavalerie, het 6. en 9. leger (onder bevel van ...); de insluiting en de aanval op Parijs door het 1. leger; het binden van den tegenstander tusschen Parijs en de Maas door de overige legers, die in verband met elkaar, op mijn bevel, achtereenvolgens oprukken naar de Marne, de Pt.- en de Gd.-Morin, met Vitry als zwenkingspunt, terwijl zij een doorbreken van het front beletten. Het 6. en 9. leger zwenken om Parijs heen en stellen zich, de linkervleugel bij Rambouillet, front naar het Z.O. op.

Mocht de tegenstander weerstand bieden achter de beneden-Oise, aangeleund aan Parijs, dan zwenkt het 1. en 9. leger tegen dat front in; het 6. leger met de cavalerie zetten den opmarsch naar de beneden-Seine voort.

X. *Beschouwingen,*

met de bevelen van „een Schlieffen'' en Joffre.

„There are no bad soldiers, only bad colonels. What colonels are you sending me?'' Met deze woorden viel de Eng. generaal CROZIER (1918 in Vlaanderen) den officier in de rede, die hem kwam mededeelen, dat zijn Div.-commandant had gezegd: „ik vrees dat CROZIER teleurgesteld zal zijn'' — dit wat betreft de in aantocht zijnde aanvullingstroepen. „What colonels are you sending me?'' En, als hem geantwoord wordt:

¹⁾ v. KUHLE „Weltkrieg''. Zie ook „Gefechte'', enz. van E. VON LÖBELL, blz. 10/14 (1931).

„dat weet ik niet”, vervolgt CROZIER: „the usual, I suppose”. Het komt er echter niet op aan, „the worse the man, the better the officer must be. Will you tell your general I have good colonels” ... die in staat zijn hun soldaten groote daden te laten verrichten. Aldus CROZIER in zijn uitstekend geschreven oorlogsherinneringen¹⁾, een „humble tribute to my fallen comrades, who gave us peace ...” En tot die „fallen comrades” behooren ook de 700 man, die van CROZIER's bataljon gevallen waren in de gevechten om Thiepval (1916): „... the dead and destroyed seven hundred, whose exit has made it possible for us to give free tickets (voor een voorstelling van het Army Service Corps) to the”, overgebleven, „seventy ...”

Dit o.m. wat betreft de ervaring opgedaan in drie jaren „loopgravenoorlog”.

Ook in den „bewegingsoorlog” (Aug./Sept. '14) waren er „bad colonels”, althans JOFFRE moet er toen zelfs een dertigtal ontslagen hebben, waaruit blijkt dat het een eerste rangs vraagstuk is: „hoe kunnen de in de weermacht aanwezige krachten met „aanvoerders-eigenschappen” naar voren worden gebracht, waarbij ik aanteeken, dat CROZIER als zijn „first class colonels” noemt: een man, die in 1914 nog sergeant-majoor was, een tweede, die toen 2e luitenant was bij het „Ceylon Planters Corps” en een derde, die na „Mons” als vrijwilliger dienst nam — zoodat bij het oplossen van dit vraagstuk niet in te éénzijdige richting gezocht en beslag gelegd moet worden op *een ieder*, die aanvoerderseigenschappen blijkt te bezitten.

Een uiterst moeilijk vraagstuk ongetwijfeld omdat, ofschoon m.i. „karakter” de *voornaamste* factor is voor het vervullen van de aanvoerderstaak — „the question ... to do the right thing in the right way, in action, is largely one of morale” schrijft CROZIER, blz. 47 — voor de „hogere aanvoerders” een grondige studie onmisbaar is, waarbij „krijgsgeschiedenis” wel vooraan staat, terwijl zoo veelvuldig bleek „tel brille au second qui s'éclipse au premier” — *in den oorlog*.

CROZIER, in 1914/15 belast met de opleiding van de aanvoerders voor de nieuw op te richten bataljons, deelde zijn leerlingen mede, dat zij uiteraard moesten weten wat in de militaire reglementen en voorschriften staat, echter dat hij hen méér had mede te deelen: zoo o.a. „the all-important thing for you to learn is intellectual discipline” — wat hij met voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis toelichtte — voorts, „Closely allied to this principle and an important part of your intellectual discipline is your conquest of fear ... you must lose your gentle selves. You must steel your hearts and minds to be callous of life or death. *That is war ...*”.

Uiteraard moet de allerhoogste, de „veldheer” aan buitengewone eischen voldoen. SCHLIEFFEN schreef: „Die Aufgabe des Feldherrn ist, einen Gegner, auch einen stärkeren, von dem er nicht weisz, wo er

¹⁾ „A brass hat in no man's land”.

steht, wohin er geht, was er beabsichtigt, zu vernichten oder völlig niederzuwerfen. Den Weg, den er gewählt, um dieses Ziel zu erreichen, musz er hartnäckig verfolgen, alle sich entgegenstellenden Schwierigkeiten voll Tatkräft überwinden, für Zwischenfälle schnell eine Abhilfe finden, den Erfolg bis zum Äussersten anstreben, die Schicksalsschläge standhaft ertragen. Um das zu volbringen, musz ihn etwas Übermenschliches, Überirdisches, man nenne es Genie oder nenne man es anders, durchdringen. Des Bestandes oder des Schutzes einer höheren Macht musz er sich bewusst sein'' — welk beweren men geneigd is te aanvaarden na kennismaking met een belangwekkend werkje over NELSON ¹⁾ (naast DE RUYTER ²⁾) — wel de geniaalste tegenstander van BONAPARTE-NAPOLEON.

Echter, hoe dit alles ook zijn moge, één zaak staat wel vast, niet voor hun taak geschikte hogere aanvoorders zijn de oorzaak van geweldige verliezen en ook ... van den langen duur van den oorlog. Zoo komt het mij voor dat, als HINDENBURG—LUDENDORFF onmiddellijk, na Tannenberg, de leiding der operatiën in Frankrijk in handen hadden genomen, den Legerbevelhebbers minder vrijheid van handelen was gelaten dan MOLTKE hen liet. v. KLUCK was dan niet tot de Aubetin over de Marne gegaan en JOFFRE had zijn legers over de Seine teruggenomen, Parijs en Verdun aan hun lot overlatend, waarmede Frankrijks lot meer dan waarschijnlijk beslist zou zijn geweest, omdat hij, als zijn voorgenomen retour-offensief over de Seine mislukte en de Fr. legers dán geperst waren in het zeer nauwe Saône—Rhône-dal, zijn krachten onmogelijk meer tot ontwikkeling had kunnen brengen.

Ik stel me dat als volgt voor.

Bevelen van „een Schlieffen'' 6/IX.

n.a.v. Joffre's bevelen van 2/IX.

Aangenomen dat de bevelen van 2. IX (blz. 547) inderdaad gegeven waren door „een Schlieffen'' en dat de Fransche legers de Seine overschreden hadden tot de lijn Pont-Nogent-Arcis-Brienne-Joinville, ingevolge de bevelen van JOFFRE (blz. 546) — wat we kunnen aannemen dat 7. IX het geval zou zijn geweest — dan hadden beide partijen opgesteld kunnen zijn, als aangegeven in schets No. 1 (met 7/IX); het Engelse leger, ingevolge JOFFRE's wensch bij en ten Z. Juvesy ³⁾.

De bevelen van „een Schlieffen'' hadden dan kunnen zijn:

1. Waar de tegenstander de beslissing ontweek door over de Seine-Aube-Ornain terug te gaan en de op onze vleugels gelegen vestingen nog niet genomen zijn, zal de aanval worden voortgezet, zoodra Parijs gevallen is, waarvoor alle maatregelen genomen zijn om dit snel te doen ge-

1) UUPCOTT „NELSON and the command of the sea''.

2) COCHENHAUSEN „Führertum''.

3) Zie mijn studie I. Die ersten Wochen des groszen Krieges.

schieden. Echter moet dan belet worden dat er versterkingen binnen die vesting worden gebracht.

Wij krijgen versterkingen o.m. door de overgave van Maubeuge.

2. Het doel is met een sterke macht tusschen Parijs en de Loingmondong over de Seine te gaan, naar het Z.O. in te zwenken, en den tegenstander tegen zijn Vg-ft. te drukken.

3. In verband hiermede gaan het I C.K., het ter mijner beschikking staande L.K. 1. leger en de beide rechtervleugel-L.Kn. 2. leger bij Corbeil-Melun-Fontainebleau over de Seine, richten het „Bois de Fontainebleau” tot „offensief bruggenhoofd” in, beletten den opmarsch van versterkingen naar Parijs — ook uit het Z. — houden voeling met het Eng. leger zoo dat buiten Parijs is en bezetten Orleans (cav.). Deze troepen met het II C.K. en de vliegerafdeelingen van het 1. en 2. leger vormen het 10. leger, onder bevel van ...

4. Het 2. 3. 4. leger (5. 6. 7. leger en III C.K.), resp. onder bevel van ... en van ..., beletten den tegenstander het overschrijden van resp. de Seine-Aube tusschen Montereau en Arcis en de lijn Arcis-St. Mihiel-P. à Mousson (ingraven). Het III C.K. wordt ingezet tusschen Aube en Marne; mogelijke pogingen tot doorbreking worden mij tijdig gemeld.

5. Van het 3. 4. en 5. leger gaan de beide rechtervleugel L.Kn. over resp. naar het 2. 3. 4. leger; van het 6. leger het rechtervl. L.K. naar het 5.

6. Achter den rechtervleugel van het 2. 5. en 6. leger en den linkervl. 3. leger een L.K. ter mijner beschikking.

Bevelen van Joffre. 10/IX.

Nu de legers aangevuld en krachtig versterkt zijn door de L.Kn. uit het Vg-ft., Parijs en Verdun zich hardnekkig verdedigen, terwijl de tegenstander vér van zijn basis — ook in het Oosten ernstig door onzen sterken bondgenoot bedreigd — op geen versterkingen kan rekenen en groote moeilijkheden heeft met zijn aanvulling, zullen we hem door een krachtig offensief over de Marne terugwerpen.

De hoofdaanval zal geschieden door het 4. leger, waarachter het 1. leger; de linkervleugel 4. leger bij Brienne, de rechtervl. 2. leger bij Joinville; twee C.Kn. op den rechtervl. 4. leger — het geheel front N.W.

Het 3. leger met een C.D. — linkervl. bij Morley — neemt aan den aanval deel en dekt de rechterflank 4. leger op den rechter Marne-oever.

Het 9. leger met een C.D. bindt den tegenstander aan de Aube en gaat met zijn rechtervl. over die rivier, zoodra de linkervl. 4. leger ter hoogte van Arcis is gekomen.

Het 5. leger met twee C.Dn. bindt den tegenstander aan de Seine, belet een overgang over de Yonne, aan weerszijden Pont.

Het Eng. leger zal bij Corbeil over de Seine gaan en den tegenstander beletten troepen naar het O. te verplaatsen.

Het Vg-ft. beschermt den aanval tegen het Oosten.

Houdt men nu nog rekening met het hooge moreel der Dt. legers en het reeds ernstig aangetaste moreel der Bondgenooten¹⁾, dan komt 't me voor dat er van doorbreking van het Dt. front al heel weinig sprake kon zijn — met al de funeste gevolgen hiervan voor Frankrijk; men raadplege hierbij de kaart, waarop het gebergte duidelijk is aangegeven.

Wat nu ten slotte nog het „aanvoeders-vraagstuk” betreft, waar ik nog kennis kon nemen van het artikel van Generaal Jhr. WITTEBT in dit tijdschrift (No. 1 en 2, 1931) en dat van * * * in het Orgaan van de V.O.N.L. (blz. 78/82, 1931), vermeen ik daarnaar te kunnen verwijzen.

Waar de Generaal m.i. zoo terecht zegt (blz. 65): „Moed en beleid” ... geven nog geen waarborg dat iemand in de hoogere rangen een geschikt aanvoerder ... zal zijn, terwijl wat de overige eischen betreft, wel niemand zal beweren dat bijv. geschiktheid en aanleg dan wel aanhoudend loffelijk gedrag of wel prijzenswaardige ijver redenen kunnen zijn om iemand vlugger in de hoogere rangen te brengen ... Alleen een combinatie van al die eischen zou een reden kunnen vormen om zulks te doen — zou ik daaraan nog willen toevoegen: als hij bovendien aanvoeders-eigenschappen bezit en de kennis, die op de H.K.S. o.a. verkregen kan worden; voorts hem een hoog moreel werd toebedeeld. Dat hij ook kerngezond en een „jeugdig 50-55 jarige” moet zijn, behoeft wel geen betoog.

Wat de moreele „factoren betreft”, geheel eens ben ik 't met * * *. „Vóórbevordering” is m.i. een landsbelang, waarvoor een regeling getroffen moet worden — wat overigens niet eenvoudig is — uitsluitend en alleen met het doel „opleiding van aanvoeders”, waarvan de voor de „hooge rangen” bestemden, in elken rang geruimen tijd bij de infanterie — nog altijd „la reine des batailles” en „la base des combinaisons du commandant”²⁾ — moeten hebben gediend. Met het stelsel van „onderscheiding”, in welken vorm ook, voor de uitverkoeren moet worden gebroken; alléén op het slagveld blijkt overtuigend, wie zich werkelijk verheft boven zijn omgeving.

XI. Was het Duitse operatieplan in overeenstemming met den politieken toestand?

Deze vraag moet ik ontkennend beantwoorden. Het komt mij voor dat Duitschland, na den moord op den O.-H. troonopvolger, zijn bondgenoot had moeten doen weten, dat het op de hoogte gehouden wilde worden van de maatregelen, die O.-Hongarije tegen Servië dacht te nemen, zoo hiervan een oorlog het gevolg zou kunnen zijn, omdat achter

¹⁾ Zie het oordeel van JOFFRE en FRENCH over hun legers o.a. in „Der Weltkrieg” III blz. 371 e.v. (Reichsarchiv) en mijn studie hiervorengenoemd.

²⁾ Fr. Inf. Reglement.

Servië Rusland stond en naast Rusland Frankrijk. En, waar O.H. niet tegen Rusland opgewassen was, zelfs niet met zijn geheele weermacht, zou Duitschland gedwongen zijn de vernietiging van O.-H. te verhinderen, wat automatisch het Fransche leger aan de grens zou brengen.

In dat geval zou Duitschland zijn bondgenoot slechts onvoldoende kunnen steunen, daar het Fransche leger zeer sterk en zeer goed was. Bovendien zou het te groote offers en te veel tijd eischen om het Fr. Vg-ft. te doorbreken, waardoor een snelle afrekening met Frankrijk uitgesloten zou zijn, terwijl die toch noodig was, om O.-H. tijdig met *sterke* krachten te kunnen steunen. Duitschland zou dan genoodzaakt zijn door België op te rukken, wat niet alleen het Belgische leger, maar ook de Engelsche strijdkrachten te land en ter zee op het slagveld zou brengen, wat een snelle beslissing tegen Frankrijk nog twijfelachtiger maakte. Bovendien zou een schending van de Belg. neutraliteit de *openbare meening*¹⁾ der wereld tegen Duitschland mobiliseeren.

Dit alles zou de toekomst van het Dt. volk *zeer ernstig* kunnen schaden, wat toch niet het resultaat mocht zijn van den aanslag te Serajewo.

Dat de bondgenooten niet op den steun van Italië behoefden te rekenen, vereischte wel geen betoog, vooral niet als ook Engeland in het strijdperk trad, wat niet uitgesloten was, ook al schonden de Dt. legers de neutraliteit van België niet.

Alles, tot het uiterste toe, moest dus nagelaten worden, teneinde een algemeen conflict te vermijden.

Niettemin was ook Duitschlands meening dat Servië „ein für allemal” duidelijk moest worden gemaakt, dat er een eind moest komen aan zijn weinig vriendschappelijke, ja zelfs vijandelijke handelingen tegen de D.-Monarchie, die niet anders te verklaren waren, dan door de zekerheid, dat een machtige vriend het de hand boven het hoofd hield.

Welke maatregelen de O.-H. Regeering ook mocht nemen, naar Duitschlands meening moest dit *snel* geschieden; beter vandaag dan morgen. Annexatie van Servisch gebied was uitgesloten.

Om echter niet verrast te worden, wenschte Duitschland onmiddellijk besprekingen over de te nemen maatregelen, in geval Rusland tegen O.-Hongarije mobiliseerde, waarbij als beginsel zou gelden:

1. de O.-H. weermacht wordt, na aftrek van slechts enkele L.Kn. aan de Servische grens, tegen Rusland ingezet;
2. de operatiën der bondgenooten tegen Rusland geschieden onder éénhoofdige leiding;
3. aan zijn W.grens blijft Duitschland dan voorloopig in de verdediging.

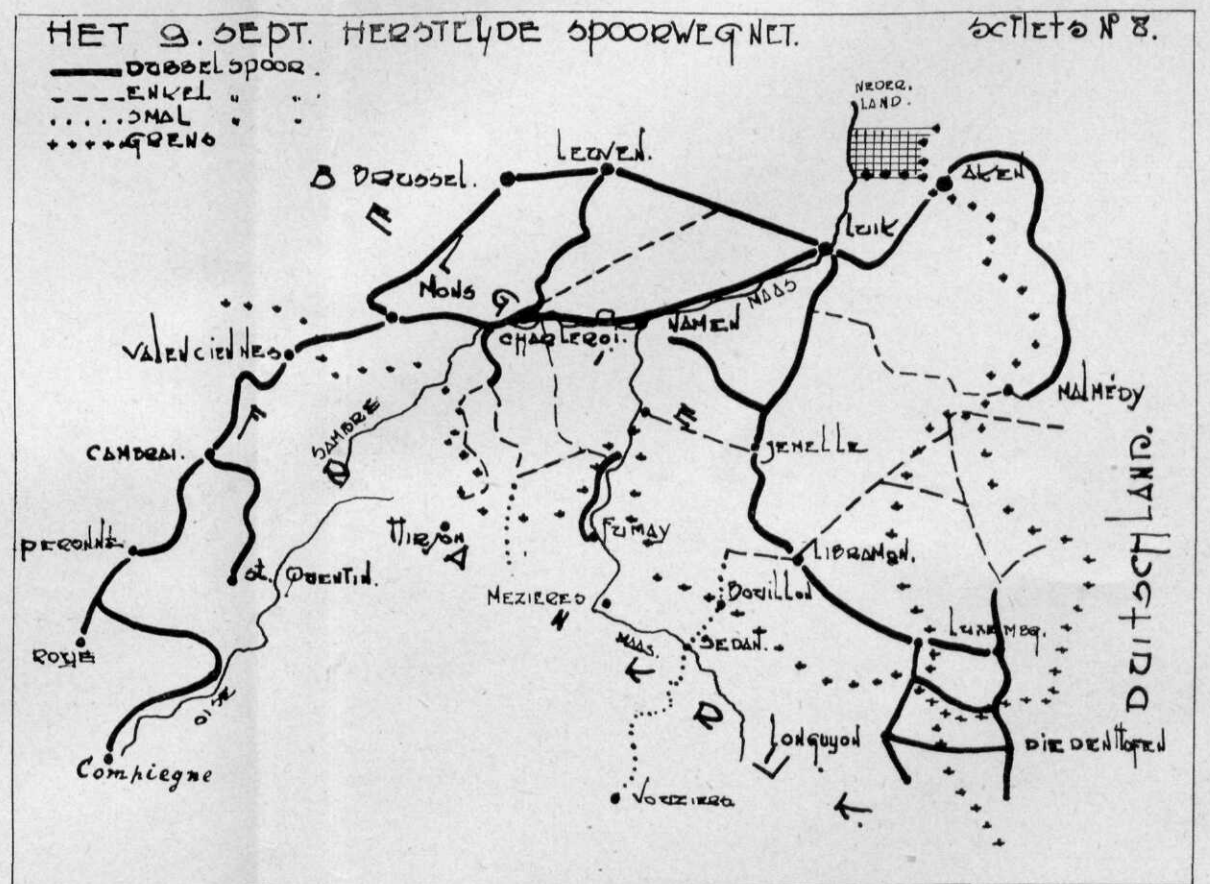
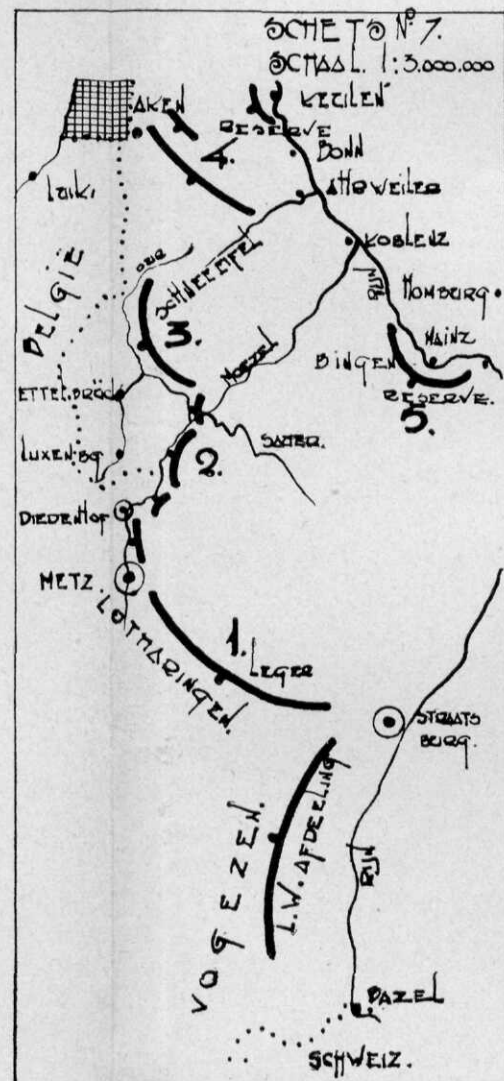
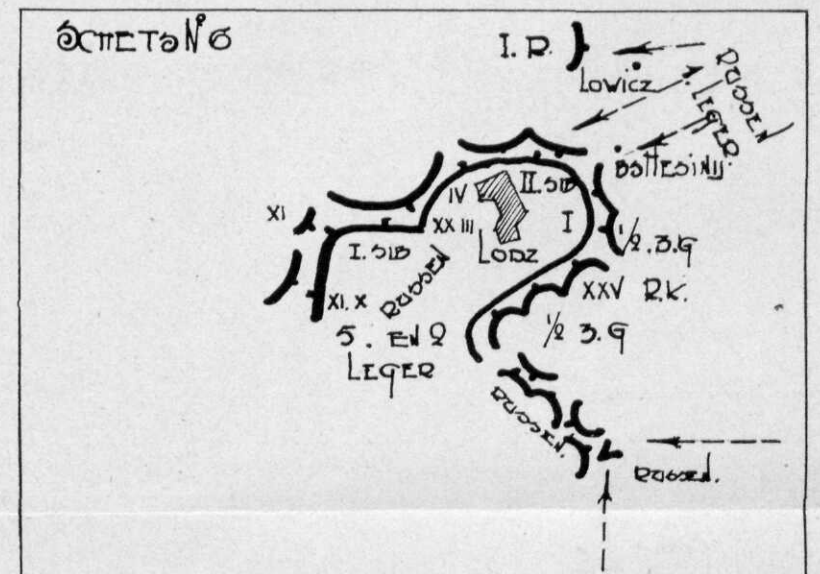
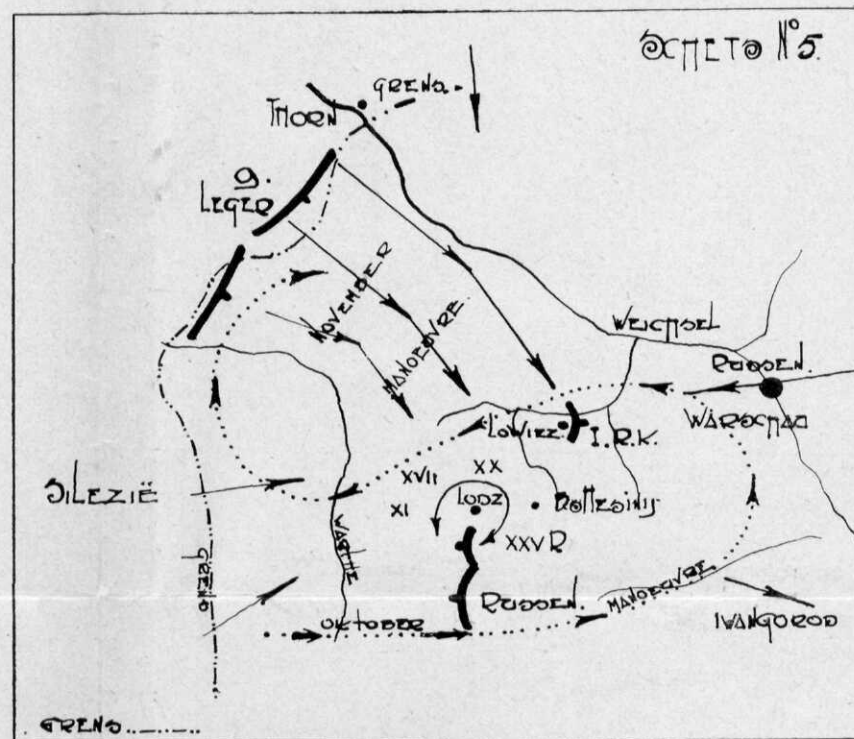
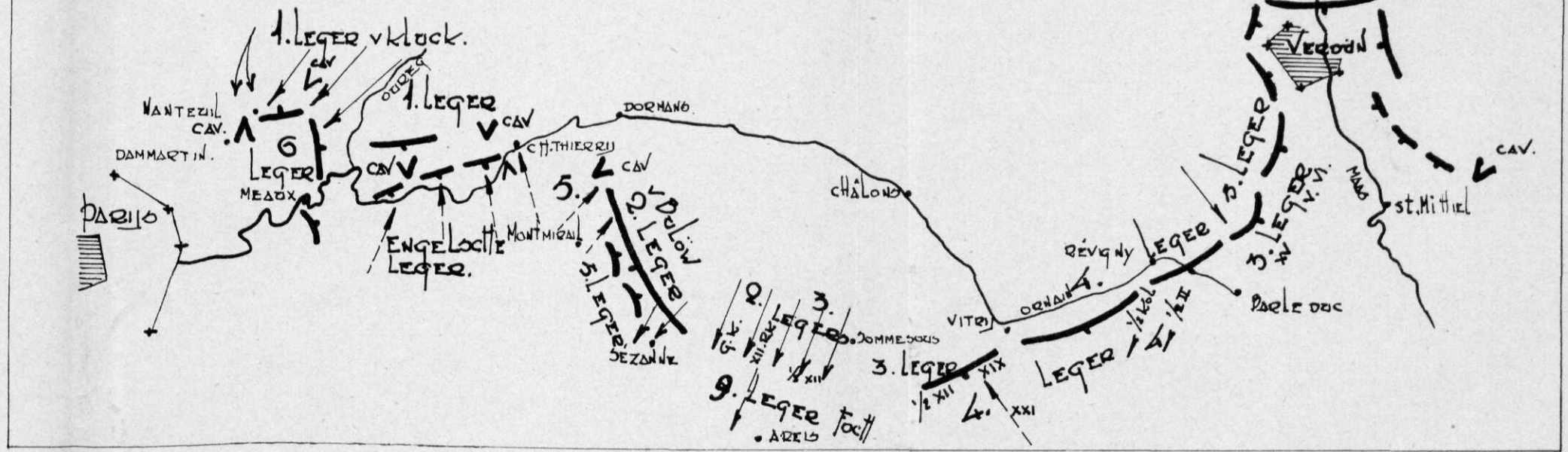
Nadat de besprekingen tot een resultaat hadden geleid, had bepaald kunnen worden:

¹⁾ Zie ook W. BAUER. Die öffentliche Meinung in der Weltgeschichte (1930).

IN OPMERKING. WAREN: DE 26 J. DRIG. TEN. Z. GUISSE, HET VIJK
 TEN. Z. MARENGO; HET XV. LK PER TREIN VAN LEUK. NAAR MONO;
 HET IX R.K EN 7. CD TEN Z.W. BRUSSEL. WAARZIJ ECHTER DEN 9 SEPT
 AANGEPLODEN WAREN. N.A.V. BERICHTEN OMTRENT LANDING VAN ENGELICHE
 TROEPEN OP DE BELGISCHE KOST

OPSTELLING DER LEGEREN
 9/IX. '18 MIDDAGS.

SCHEMATA N° 4.



Mocht Rusland mobiliseeren n.a.v. het geschil, dat gerezen is tusschen O.-H. en Servië, als gevolg van den moord te Serajewo, dan worden in O. Pruisen zes C.Dn., zes L.Kn. en zes R.Kn. opgesteld, die het Russische Vg-ft. Kowno-Grodno-Lomsha zullen nemen en ter verdediging inrichten, waarna de niet voor de directe verdediging ervan benooidigde troepen verzameld worden aan de spoorlijn Insterburg over Allenstein, om offensief te worden ingezet, waar dit noodig mocht blijken, ook in verband met de operatiën van de O.-H. legers van uit Galicië en de Dt.-O.-H. strijdkrachten ten O. Breslau.

Tegen Frankrijk worden dan vier legers en een L.W.-afdeeling opgesteld ¹⁾, het 4. en 3. leger onder éénhoofdige leiding tusschen Aken en de Saar-monding; het 2. achter de Moezel van de Saarmondig tot Metz; het 1. tusschen Metz en Straatsburg; de L.W.-afd. in de Vogezen. Voorts een sterke Reserve aan den Rijn.

Het 4. leger (zes L.Kn., twee R.Kn., drie C.Dn.) zal, op nader bevel, ten aanval schrijden, de beide R.Kn. zijn rechter-flankdekking. Het 3. leger (drie L.Kn., twee R.Kn.), het 2. (een L.K., twee R.Kn.), het 1. (vier L.Kn., twee R.Kn., een C.D.) en de L.W.-afdeeling (17½ Brig.) zullen „voorloopig” de verdediging voeren (ingraven).

De „Reserve” (vijf L.Kn., twee R.Kn.) aan weerszijden Bingen en Keulen.

In Duitschland worden onmiddellijk zes E.Dn. en voorts talrijke reserve-L.W.- en Landstorm-formatiën opgesteld.

(Slot volgt.)

¹⁾ Zie schets No. 7.

De Inspectie der Artillerie.

DOOR

F. G. DÜRST BRITT,
Kapitein der Artillerie.

Bij Koninklijk Besluit van 27 October 1921, No. 45, werd o.m. bepaald, dat met ingang van 15 November 1921 de functies, tot dusver vervuld door den Inspecteur der Bereden-Artillerie en dien der Vesting-Artillerie, zouden worden vereenigd in één persoon, die den titel zou dragen van Inspecteur der Artillerie.

Het feit, dat het dus op 15 November 1931 10 jaar geleden is, dat deze vereeniging tot stand kwam, is voor mij aanleiding in het kort een overzicht te geven van de geschiedenis van de Inspectie der Artillerie van het tijdstip van het herstel onzer onafhankelijkheid in November 1813 tot den huidigen dag.

Op 26 December 1813 werd PRINS WILLEM FREDERIK KAREL, zoon van Koning WILLEM I, eerst 16 jaren oud, tot *Grootmeester der Artillerie* benoemd, met opdracht een goed en krachtig korps Artillerie bijeen te brengen.

Aan het hoofd van het wapen der Artillerie staande, voerde Hij het opperbevel over het personeel en materieel der Artillerie, niet alleen hier te lande, maar ook in de overzeesche bezittingen van het Rijk.

Onder de onmiddellijke bevelen van den Koning, van het Departement van Oorlog en van den Grootmeester werd een *Inspecteur-Generaal* belast met de regeling van de bijzonderheden van den dienst der Artillerie, ook in de magazijnen en werkplaatsen.

Op 11 Maart 1814 werd Generaal-Majoor W. Baron DU PONT als zoodanig aangesteld. Op 23 Maart 1814 bevorderd tot Luitenant-Generaal, heeft hij tot 1 September 1818 (van 1 Januari 1818 als *Chef* van het Departement van den Grootmeester) deze gewichtige betrekking vervuld.

Bij Koninklijk Besluit van 28 December 1817 werd met ingang van 1 Januari 1818 een afzonderlijk Departement van den Grootmeester ingesteld, waarbij de Inspecteur-Generaal DU PONT als *Chef* werd geplaatst.

Op 1 September 1818 werd de betrekking van Inspecteur-Generaal opgeheven en aan het hoofd van het Departement van den Grootmeester een *Directeur* geplaatst.

Bij de Besluiten van 12 October 1840, No. 15, en 22 December 1840, No. 30, werd met ingang van 1 Januari 1841 het Departement van den Grootmeester bij het Departement van Oorlog ingedeeld. Het Grootmeesterschap werd opgeheven, zoodat met genoemden datum

Prins FREDERIK feitelijk ophield het hoofd van het wapen der Artillerie te zijn. ¹⁾)

Reeds te voren was Hem bij Besluit van 1 October 1840, No. 10, ingevolge den daartoe door Hem medegedeelden wensch, een eervol ontslag als Grootmeester der Artillerie verleend, zulks met behoud van den rang en de waardigheid van Grootmeester der Artillerie.

Volledigheidshalve zij vermeld, dat sedert Maart 1814 de speciale leiding en het bijzondere toezicht over het personeel der Artillerie in twee *Commandementen* waren gesplitst. Het ééne bevatte de bataillons Veld-Artillerie der staande armee en het Korps Rijdende Artillerie, het andere de bataillons Artillerie van de nationale militie en den trein. Op 29 December 1829 werden de artillerietroepen in twee *inspectiën* verdeeld: de eerste inspectie omvattende een deel der Veld-Artillerie en Artillerie van de nationale militie, de tweede inspectie de overige Veld- en Militie-Artillerie, de Rijdende Artillerie, de Pontonniers en den Artillerie-Transporttrein.

Na opheffing van het Grootmeesterschap der Artillerie werden bij Besluit van 1 Januari 1841 o.m. de twee Artillerie-inspectiën opgeheven. Het personeel der Artillerie, met uitzondering van de Compagnie werklieden, werd gesteld onder de bevelen van een Commandant van het personeel der Artillerie, terwijl insgelijks het materieel der Artillerie onder de bevelen van een Commandant van het materieel der Artillerie werd gesteld.

Bij Besluit van 10 Maart 1841, No. 93, vond een reorganisatie van het wapen der Artillerie plaats, o.a. met het doel „om de uitgaven der schatkist voor het tegenwoordige zoo veel immer mogelijk te verminderen.” Het bestuur en de leiding van het wapen werden opgedragen aan 3 generaals, n.l. aan een Luitenant-Generaal als *Chef*, een Generaal-Majoor als *Commandant van het personeel* en een Generaal-Majoor als *Commandant van het materieel*.

De betrekking van Luitenant-Generaal is nimmer vervuld geworden, terwijl de betrekking van Commandant van het materieel door het bestaan van 3 Artillerie-Directiën geen levensvatbaarheid bleek te bezitten en dan ook bij Besluit van 15 Maart 1843, No. 20b, met ingang van 1 April 1843 werd ingetrokken, terwijl haar werkkring bij het Departement van Oorlog werd overgebracht.

Bij Besluit van 10 September 1852, No. 55B, werd een nieuwe organisatie van het wapen vastgesteld, teneinde deze organisatie in verband te brengen met het stelsel van verdediging.

Daarbij werd het commandement van het personeel opgeheven en

¹⁾ Van 1 Juli 1826—6 Juli 1839, toen Prins Frederik de betrekking van Commissaris-Generaal van Oorlog vervulde, later op 1 Januari 1830 belast werd met de Opper-Directie over de Departementen van Marine en Oorlog, was het Grootmeesterschap onvervuld.

werden de betrekkingen van Commandant van het personeel en Commandant van het materieel in handen van één *Inspecteur* met den rang van Luitenant-Generaal vereenigd. Uit de instructie blijkt, dat deze *Inspecteur* onder de onmiddellijke bevelen van den Minister van Oorlog stond. Behalve dat hij aan het hoofd van het personeel bij de korpsen stond, werden hem tevens opgedragen het oppertoezicht over de Artillerie-stapel- en -constructie-magazijnen en over de inspectie der draagbare wapenen, voor zooveel het personeel, de inrichting der werkplaatsen, de aanwending der materialen en in het algemeen de technische uitvoering der werkzaamheden betrof. Eveneens werd het materieel, bij de korpsen in gebruik, onder het onmiddellijk toezicht van voormelden *Inspecteur* gesteld.

Deze toestand bleef bestendig tot 12 Juli 1867, toen bij Besluit van 8 Mei 1867, No. 64, een nieuwe formatie der Artillerie werd samengesteld, waarbij o.m. het beheer van het materieel weer werd afgescheiden en werd opgedragen aan een Generaal-Majoor of Kolonel, *Directeur voor het Materieel*.

Daar het wenschelijk was, om den *Directeur voor het Materieel* der Artillerie te belasten met het bestuur over de Artillerie-stapel- en -constructie-magazijnen, de inspectie der draagbare wapenen, de pyrotechnische school, 's Rijks gieterij van bronzen geschut en de Commissie van Proefneming, werden bij Koninklijk Besluit van 18 November 1876, No. 24, met ingang van 15 December 1876 de betrekkingen van *Inspecteur der Artillerie* en van *Directeur voor het Materieel der Artillerie* opgeheven. Tevens werd besloten, dat de titularissen voortaan de betrekking zouden bekleeden respectievelijk van Generaal-Majoor, *Inspecteur van het personeel der Artillerie* en van Generaal-Majoor, *Inspecteur van het Materieel der Artillerie*. De oudste in rang kon Luitenant-Generaal zijn.

Overwegende, dat het noodig was een wijziging te brengen in de organisatie van het wapen der Artillerie, hoofdzakelijk tot het verkrijgen van meer overeenstemming tusschen de indeeling van dat wapen en de regeling van het hooger toezicht over de onderdeelen, werd bij Koninklijk Besluit van 5 Januari 1878, No. 22, aan het hoofd van het wapen een *Inspecteur* gesteld, die den rang kon hebben van Generaal-Majoor of Luitenant-Generaal.

Met het toezicht over het personeel en materieel der regimenten Veld- en Rijdende Artillerie en van het Korps Pontonniers werd belast een Kolonel of Generaal-Majoor, die den titel voerde van *Commandant der Bereden-Artillerie*, terwijl met het toezicht over het personeel en materieel van de Vesting-Artillerie een Kolonel of Generaal-Majoor werd belast, die den titel voerde van *Commandant der Vesting-Artillerie*.

Bij Koninklijk Besluit van 7 Augustus 1908, No. 44, werden de bepalingen betreffende de hoogere bevelvoering in tijd van vrede (instructiën) herzien.

Bij dit Besluit werd tevens bepaald, dat op hetzelfde oogenblik van het in werking treden van de nieuwe instructiën ¹⁾ de Inspecteur der Artillerie den titel zou voeren van *Inspecteur-Generaal der Artillerie*, de Commandant der Vesting-Artillerie den titel van *Inspecteur der Vesting-Artillerie* en de Commandant der Bereden-Artillerie den titel van *Inspecteur der Bereden-Artillerie*.

Op 1 November 1909 werd met het heengaan van den Luitenant-Generaal der Artillerie F. G. A. VAN ERMEL SCHERER de betrekking van Inspecteur-Generaal „voorshands niet meer vervuld, teneinde de noodige ondervinding op te doen, of deze toestand al dan niet zou kunnen worden bestendigd”. ²⁾ Bij de organisatiewijziging in 1913 (aanschrijving D. v. O. van 14 April 1913, II Afd., No. 18) kwam de betrekking van Inspecteur-Generaal te vervallen en bleven de betrekkingen van Inspecteur der Bereden-Artillerie en Inspecteur der Vesting-Artillerie gehandhaafd.

Zooals reeds in den aanvang werd vermeld, werden op 15 November 1921 beide betrekkingen vereenigd in één persoon, die den titel zou dragen van *Inspecteur der Artillerie*. Daarbij werd tevens bepaald, dat naast dien Inspecteur een Opperofficier of Kolonel zou worden bestemd voor de vervulling van de functie van *Directeur voor het Artillerie-Materieel* ³⁾.

Dit is de toestand, zooals deze op den huidigen dag nog bestaat.

De veel omvattende taak van den Inspecteur der Artillerie is thans nader vastgelegd in het boekwerk No. 40 „Instructiën voor tijd van vrede”.

Hij voert o.m. het bevel over het Regiment Kust-Artillerie; het Korps Luchtdeel-Artillerie; het 2e Regiment Veld-Artillerie, voor wat betreft de in punt 3 van de Instructie voor den Inspecteur der Artillerie omschreven bijzondere taak; het Artillerie-Paardendepot; het Artillerie-Schietkamp; de School voor Reserve-officieren der Bereden-Artillerie; de School voor Reserve-officieren der Onbereden-Artillerie.

Voor wat eerstgenoemde 3 onderdeelen betreft, staat hij onder de bevelen van den Commandant van het Veldleger; voor wat de overige betreft onder de bevelen van den Minister van Defensie.

Voorts bekleedt hij thans het Voorzitterschap van de Algemeene Commissie voor het Infanterieggeschut, de Commissie voor Autotrekkracht (10 veld, 15 hw. I. 15 en het luchtdeelgeschut), terwijl onder

¹⁾ Dit geschiedde onmiddellijk.

²⁾ Zie memorie van Antwoord VIII Hoofdstuk van de Staatsbegroting over het dienstjaar 1910.

³⁾ Thans Directeur voor het Materieel der Landmacht.

hem ressorteeren de Artillerie Studie Commissie, de Artillerie Reglementen Commissie, de Luchtdoelcommissie, de Luchtdoelmitrailleurcommissie, de Commissie voor indirecte richting bij het Kustgeschut en de Commissie aanhangwagens voor luchtdoelgeschut.

Bij mobilisatie wordt hij ingedeeld bij het Artilleriecommando van het Hoofdkwartier van het Veldleger als Artilleriecommandant van het Veldleger. Hij wordt dan in zijn functie vervangen door een „waarnemend Inspecteur der Artillerie”, die tevens het bevel voert over de depots van het wapen der Artillerie.

De tegenwoordige samenstelling van de Inspectie is thans:

- 1 Generaal-Majoor, Inspecteur;
- 2 toegevoegde Hoofdofficieren, die den rang van Luitenant-Kolonel of Majoor kunnen bekleeden (thans 1 Luitenant-Kolonel en 1 Majoor);
- 2 toegevoegde Kapiteins;
- 1 Adjudant, die den rang van Kapitein of Luitenant kan bekleeden (thans 1e Luitenant);

Bovendien is nog één Kapitein bij de Inspectie werkzaam gesteld, die speciaal belast is met de behartiging van de luchtdoelaangelegenheden.

Het verdere personeel bestaat uit:

- 1 Schrijver 1e klasse, Registrator;
- 1 Sergeant-hulpschrijver;
- 1 Hulpschrijver.

Voorts:

- 1 Adjudant-onderofficier-administrateur, gedetacheerd van het Korps Luchtdoel-Artillerie;
- 1 Fourier, gedetacheerd van het 1e Regiment Onbereden-Artillerie.

De *bijlage* geeft een volledig overzicht van de Inspectie der Artillerie van 1813 tot heden met de namen van hen, die daarbij ingevolge de voorafgaande beschrijving een leidende functie hebben bekleed.

Voor een overzicht van de Opperbevelhebbers van de Nederlandsche Artillerie en hare bevelhebbers, die sedert het afzweren van de Spaansche heerschappij tot 1813 aan het hoofd van het wapen zijn geplaatst geweest, moge volledigheidshalve worden verwezen naar de „Bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche Artilleriekorps”, voorkomende in „*De Militaire Spectator*” van 1849.

Grootmeester der Artillerie.

BIJLAGE.

Z. K. H. PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN 26 December 1813—1 Juli 1826

id.

6 Juli 1839—1 October 1840

Chef van het Departement van den Grootmeester.
Lt.-Gen. W. *Baron* DU PONT 1 Jan. 1818—1 Sept. 1818

Directeurs van het Departement van den Grootmeester.
Gen.-Maj. H. R. TRIP 1 Sept. 1818—30 Mei 1837
id. J. A. H. DE LA SARRAZ 30 Mei 1837—1 Jan. 1841

Inspecteur-Generaal der Artillerie.
Lt.-Gen. W. *Baron* DU PONT 11 Maart 1814—1 Jan. 1818

Luit.-Generaal, belast met de Inspectie over de Bataillons Veld-Artillerie en van het Korps Rijdende Artillerie.
Lt.-Gen. C. A. GUNKEL 4 Maart 1814—21 April 1828

Gen.-Majoor, belast met de Inspectie over de Bataillons Artillerie Nationale Militie.
Gen.-Maj. A. VAN HOEY SCHILTHOUWER VAN OOSTÉE 4 Maart 1814—29 December 1829

1° Artillerie-Inspectie. Kommandant.
Gen.-Maj. W. B. E. PARAVICINI DI CAPELLI 29 Dec. 1829—1 Jan. 1841

2° Artillerie-Inspectie. Kommandant.
Gen.-Maj. F. C. LIST 29 Dec. 1829—1 Nov. 1840
Adj. van Z.M. in B.D.

Luitenant-Generaal Chef van het Wapen.
..... 10 Maart 1841—8 Sept. 1852

Commandant van het Personeel.
Gen.-Maj. P. R. FALTER 1 Jan. 1841—1 April 1843

Commandant van het Materieel.
Gen.-Maj. J. A. H. DE LA SARRAZ 1 Jan. 1841—1 April 1843

Commandant van het Personeel.
Generaal-Majoor P. R. FALTER 1 April 1843—8 September 1852

Inspecteurs der Artillerie.

Luitenant-Generaal M. H. STEENBERGHE 8 September 1852—18 April 1855
id. *Jhr.* C. D. P. SINGENDONCK 18 April 1855—27 April 1861
id. C. DANEELS VAN WIJKHUYSE 27 April 1861—22 Maart 1864
id. C. H. G. STEUERWALD 22 Maart 1864—12 Juli 1867

Inspecteurs der Artillerie.

Generaal-Majoor J. A. LE CLERCQ 12 Juli 1867—15 Maart 1868
id. A. C. W. L. J. F. VON KELLNER 15 Maart 1868—18 Maart 1871
id. *Jhr.* A. W. A. GEVERS DEYNoot 18 Maart 1871—14 Juni 1873
id. E. J. JACOBS 14 Juni 1873—11 April 1876
id. W. DE VILLENEUVE 11 April 1876—15 December 1876

Directeurs van het Materieel der Artillerie.

Generaal-Majoor A. H. DRILFHOUT VAN HOOFF 12 Juli 1867—22 April 1868
id. J. C. LAUNSPACH 22 April 1868—23 April 1870
id. A. L. VON PREUSCHEN 23 April 1870—21 April 1871
id. F. A. T. DELPRAT 29 April 1871—5 Februari 1872
id. J. G. J. OLDENBARNEVELD *gen.* WITTE TULLINGH 10 Februari 1872—11 April 1876
id. H. J. R. BEYEN 11 April 1876—30 September 1876
id. K. H. VAN DIEPENBRUGGE 30 September 1876—15 December 1876

Inspecteur van het Personeel.

Generaal-Majoor W. DE VILLENEUVE 15 December 1876—20 Maart 1878

Inspecteur van het Materieel.

Generaal-Majoor K. H. VAN DIEPENBRUGGE 15 December 1876—1 Mei 1878

Inspecteurs der Artillerie.

Gen.-Maj. W. DE VILLENEUVE 20 Maart 1878—28 April 1879
id. K. H. VAN DIEPENBRUGGE 28 Apr. 1879—21 Sept. 1882
id. F. F. STEENBERGHE 21 Sept. 1882—19 April 1884
Adj. des Konings in B.D.
Luit.-Gen. J. H. KRETZER 19 April 1884—13 Februari 1887
id. C. D. H. SCHNEIDER 13 Febr. 1887—10 Febr. 1894
Adj. des Konings in B.D.
id. J. W. BERGANSIUS 10 Febr. 1894—1 Nov. 1898
id. C. L. W. MOORREES 1 November 1898—1 Mei 1902
id. F. G. A. VAN ERMEL SCHERER 1 Mei 1902—7 Augustus 1908

Commandanten Bereden-Artillerie.

Gen.-Maj. K. H. VAN DIEPENBRUGGE 1 Mei 1878—28 April 1879
id. F. F. STEENBERGHE 28 April 1879—21 Sept. 1882
Adj. des Konings in B.D.
Kolonel *Jhr.* C. J. A. Ridder *Baronet* SPEELMAN 21 September 1882—19 April 1884
Gen.-Maj. F. M. B. Ridder ALEWIJN *Adj. des Konings in B.D.* 19 April 1884—26 November 1889
id. A. J. F. EGTER VAN WISSEKERKE 30 December 1889—7 April 1893
id. C. L. DOORMAN 7 April 1893—1 November 1898
id. F. R. FROGER 1 November 1898—1 Mei 1903
id. C. DE WIT 1 Mei 1903—1 November 1906
id. J. DE WAAL 1 November 1906—7 Augustus 1908

Commandanten Vesting-Artillerie.

Gen.-Maj. J. H. FRANKAMP 1 Mei 1878—27 September 1881
id. J. H. KRETZER 27 September 1881—19 April 1884
id. C. D. H. SCHNEIDER 19 April 1884—13 Februari 1887
id. A. M. MAZEL 13 Februari 1887—14 Januari 1891
id. H. M. STEENBERGHE 14 Januari 1891—1 Mei 1892
id. J. W. BERGANSIUS 1 Mei 1892—10 Februari 1894
Kolonel L. J. RISSEEUW 10 Februari 1894—21 Augustus 1895
Gen.-Maj. C. L. W. MOORREES 21 Aug. 1895—1 Nov. 1898
id. F. G. A. VAN ERMEL SCHERER 1 November 1898—1 Mei 1902
id. P. J. VON STEIN CALLENFELS 1 Mei 1902—1 Mei 1905
id. J. DE WAAL 1 Mei 1905—1 November 1906
id. J. D. N. DE FREMERY 1 Nov. 1906—1 Nov. 1907
Kolonel W. A. SODENKAMP 1 Nov. 1907—7 Aug. 1908

Inspecteur-Generaal der Artillerie.

Luitenant-Generaal F. G. A. VAN ERMEL SCHERER 7 Augustus 1908—1 November 1909
..... 1 November 1909—April 1913

Inspecteurs der Bereden-Artillerie.

Gen.-Maj. J. DE WAAL 7 Augustus 1908—1 Mei 1909
id. A. VAN SETERS 1 Mei 1909—1 Mei 1912
id. H. OOLGAARDT 1 Mei 1912—1 December 1915
id. O. L. G. F. ABERSON 1 December 1915—1 Mei 1919
id. M. C. VAN DER HOOG 1 Mei 1919—1 Augustus 1920
id. J. C. C. TONNET 1 Aug. 1920—15 Nov. 1921

Inspecteurs der Vesting-Artillerie.

Kolonel W. A. SODENKAMP 7 Aug. 1908—1 Nov. 1909
Gen.-Maj. F. C. DE BORDES 1 November 1909—1 Mei 1912
id. A. R. OPHORST 1 Mei 1912—1 November 1913
Kolonel A. VAN DOORNINCK 1 November 1913—1 Januari 1914
Gen.-Maj. L. J. SCHELTEMA 1 Januari 1914—1 November 1916
id. J. E. FABIUS 1 November 1916—1 Augustus 1920
id. C. F. GEY VAN PITTIUS 1 Aug. 1920—15 Nov. 1921

Inspecteurs der Artillerie.

Generaal-Majoor J. C. C. TONNET 15 November 1921—1 Mei 1924
id. E. F. INSINGER 1 Mei 1924—1 Januari 1929
id. W. J. C. SCHURMAN 1 Januari 1929—1 November 1931
id. M. Ridder VAN RAPPARD 1 November 1931—

Geplette haver.

DOOR

Dr. E. BEMELMANS,
Dirigeerend Paardenarts.

In Februari 1926 bepaalde de toenmalige Minister van Oorlog, dat een proef zou worden gehouden met het verstrekken van geplette haver aan legerpaarden. Tijdens deze proefneming verscheen in dit Tijdschrift mijne uitvoerige studie: „Over het verlies van haver bij paarden en over de wijze van voeding, waardoor zulks wordt voorkomen”. In het slot dezer verhandeling heb ik met een enkel woord reeds de ernstige fouten naar voren gebracht, die tot het mislukken van die proefneming moesten leiden. Mijne verwachting werd spoedig nadien bewaarheid; de betrokken commissie kwam tot de uitspraak, dat het voeren van geplette haver aan legerpaarden geen aanbeveling verdient.

Uit het navolgende moge blijken, dat de wijze, waarop de proefneming werd gehouden, zeer aanvechtbaar was, zoodat de conclusie, door de commissie genomen, *op verkeerde basis* berustte. Vooraanstaande mannen op het gebied van paardenvoeding in Nederland, practici, verzekerden mij ongevraagd, dat zij deze proefneming op geheel andere wijze zouden hebben gehouden.

De heer OLIJ, secretaris van de Koninklijke Nederlandsche Harddraverij- en Renvereniging, uitte zich in deze aldus: „Ik hoop niet, dat ik *Uw* militaire hart al te zeer kwets, maar het is hier weer een legerzaak en daar heb ik altijd bijzonder weinig vertrouwen in. Zou het niet veel beter zijn om b.v. in Zeeuwseh-Vlaanderen een grooten fokstal te zoeken en daar, zonder te veel theoretisch gezeur, den boer zelf een proef te laten nemen. Ik zou mij kunnen indenken, dat zulk een boer zegt, ik wil een jaar mijn paarden dezelfde hoeveelheid haver eens geplet voeren en dan zullen de knechts mij wel vertellen, of het goed is. Is dat het geval, waaraan ik niet twijfel, eerst dan zou met denzelfden stal een proef kunnen worden opgezet, hoeveel kan ik nu *minder* voeren”. Ook Prof. Dr. D. BAKKER te Wageningen had inzake den opzet van de proefneming ernstige bezwaren; de opdrachten, verstrekt aan de controleerende paardenartsen, bestempelde hij als „tijdverspilling”, terwijl door Prof. Dr. G. GRIJNS een veterinaire contrôle, zooals gelast, „overbodig” werd geacht. Zelfs voor den aanvang der proefneming heb ik ervoor gewaarschuwd; mijn pogingen mislukten niet alleen, doch mij werd verboden, op eenigerlei wijze, hoe ook, rechtstreeksche bemoeienis te nemen met de proefneming. Zulks niet-tegenstaande ik mij tijd, moeite en geldelijke opofferingen (persoonlijk raadplegen van deskundigen te Parijs) had getroost om dit voedingsprobleem te bestudeeren.

Vóór den aanvang der proefneming is o.m. verzuimd een onderzoek te doen instellen naar de deugdelijkheid van de weegbrug in het fouragemagazijn. De bij den aanvang der proefneming verrichte wegingen missen daardoor alle waarde, doordat door den IJker A. BIJLOO ongeveer 6 weken nadien is vastgesteld: 1°. dat eenzelfde lading, op verschillende plaatsen van de brug aangebracht, *niet* door eenzelfde gewicht werd gecompenseerd, welke eisch aan een goede weegbrug is te stellen; 2°. dat bij een belading van 100 kg een fout van 6 % aanwezig bleek.

Een feit is het, dat tegen de proefneming in den troep een zekere vooringenomenheid bestond. Deze vooringenomenheid is te verklaren, al is zulks ook niet te vergoelijken, door de omstandigheden, dat het voederen van geplette haver voor het personeel, met de verzorging van de proefpaarden belast, enkele ongemakken met zich brengt, als: meer tijd, benodigd voor de uitdeeling (het afwegen); het stuiven van havermeel; het verontreinigen van den stal in de omgeving van de haverkist door onnoodig morsen. Dit is te voorkomen door het aanwenden van een eenvoudiger wijze van distributie, het afwegen te doen vervallen en het bezigen van grootere haverzakjes. In dat geval behoeft geen grooter verlies van substantie plaats te vinden dan bij ongeplette haver. Zulks is elders en ook mij gebleken bij het voeren van geplette haver in het Veterinair Hospitaal gedurende een tijdsverloop van ruim zeven jaar.

Aan de in de rapporten der paardenartsen, belast geweest zijnde met de veterinaire contrôle van de proefneming, neergelegde uitkomsten kan m.i. slechts waarde worden toegekend voor de beantwoording van de navolgende vraag: Kan bij vervangen van gewone haver door geplette haver het rantsoen *onmiddellijk* worden verminderd met $\frac{1}{2}$ kg, zonder nadeel voor de paarden? *Zonder eenigen twijfel* heeft deze proefneming uitgewezen, dat zulks ten eenenmale *niet* mogelijk is.

Het wil mij echter voorkomen, dat voor de beantwoording van vorenstaande vraag geen proefneming van noode was. Die vraag is mijns inziens zonder meer met „neen” te beantwoorden.

Om uit te maken, of blijvend op de havervoeding is te bezuinigen, zonder het paard te schaden, moet men, volgens mij, op andere wijze te werk gaan en trachten een antwoord te geven op de navolgende vragen, zooals die naar mijne meening moeten worden gesteld.

1. Kan het rantsoen gewone haver zonder nadeelige gevolgen voor het troepenpaard door een rantsoen van gelijk gewicht aan geplette haver worden vervangen?

2. Zoo ja, is het mogelijk *op den duur* met een geringer rantsoen aan geplette haver hetzelfde nuttig effect te bereiken door dit rantsoen *geleidelijk* tot $4\frac{1}{2}$ kg te verminderen?

Voor de beantwoording van de beide vorenstaande vragen was de opzet der gehouden proefneming niet geschikt, omdat de terugbrenging van het rantsoen van 5 kg gewone haver op $4\frac{1}{2}$ kg geplette haver *van den eersten dag der proefneming af* is geschied.

Dit terugbrengen heeft zich bovendien niet slechts tot het onthouden van $\frac{1}{2}$ kg haver beperkt; aan verschillende paarden werd daarenboven nog veel meer ontnomen, want:

a. Deze paarden ontvingen geen bijvoer meer, zooals zij tot op den laatsten dag vóór de proefneming hadden ontvangen in den vorm van extra haver, brood, meel en zemelen. Op last van hoogerhand moest het verstrekken van extra voedingsmiddelen worden gestaakt; zelfs het laten grazen mocht niet geschieden. Aan de paarden der proefbatterij te 's-Gravenhage werd in verhouding tot die der andere onderdeelen juist het meeste bijvoer verstrekt.

Bij het proefeskadron werd de vermindering niet $\frac{1}{2}$ kg, doch 1 kg; tot den laatsten dag voor de proefneming ontving een groot aantal dezer paarden $5\frac{1}{2}$ kg. Daarenboven werd bij dit eskadron veel meel en zemelen extra bijgevoerd.

b. De plaatsing van de *proefpaarden* te Breda van stroo- op turfpaillasse beroofde deze paarden van een warmer rustbed en van stroo-bijvoedsel.

Ook de plaatsing van de paarden op turf bij den aanvang der proefneming was voorgeschreven.

De rechtstreeksche gevolgen van het voorgaande moesten *noodzakelijk* tot een belangrijke afname in het lichaamsgewicht met daarmede gepaard gaande vermindering in voedingstoestand en van het weerstandsvermogen der proefpaarden leiden. Zulks heeft zich dan ook geuit (ik maak omtrent de juistheid dezer cijfers voorbehoud, gezien de gebezigde weegbrug) in een gemiddeld verlies van 17,63 kg per cavaleriepaard van 1 Maart tot 1 April en een gemiddeld verlies van 27,61 kg per artilleriepaard van 1 Maart tot 4 Mei.

Niettegenstaande deze belangrijke verliezen in lichaamsgewicht, te wijten aan het plotseling onthouden van een veel te groote hoeveelheid voedsel, werd daarenboven gevraagd:

a. van de cavalerieproefpaarden in Juli en Augustus meer arbeid in het terrein en in September deelnemen aan manoeuvres (Noord-Brabant);

b. van de artilleriepaarden op 29 April een marsch naar de Legerplaats bij Oldebroek.

Deze marsch, door den met de contróle belasten paardenarts bestempeld als de eerste groote krachtproef, kon wel op geen ongelegener oogenblik worden ondernomen. De individueele verliezen aan gewicht, als gevolg van dezen marsch, bedroegen bij verschillende paarden toch 30, 40, 50 tot 60 kg.

De achteruitgang in voedingstoestand en arbeidsconditie is van het vorenstaande het logisch gevolg en kan dan ook geen verwondering baren.

Alhoewel juiste gegevens ontbreken omtrent de gewichten der paarden in normale omstandigheden, wanneer de paarden uit de win-

teroefeningen in de zomeroefeningen overgaan, evenals omtrent de gewichten der paarden door de intensieve zomeroefeningen, kan als vaststaand worden aangenomen, dat begrijpelijker wijze afname in het lichaamsgewicht plaats vindt van het begin der zomeroefeningen af.

De gewichtsverliezen der contrôlepaarden, 1 en 2 maanden na den aanvang der proefneming vastgesteld, geven dienaangaande een aanwijzing.

Een aanwijzing omtrent de gewichtsverliezen, tengevolge van het deelnemen aan legermanoeuvres, ligt in het navolgende. 11 contrôlepaarden ontvingen van 5 Aug. 1926 af 6 kg haver. Niettegenstaande dus 1 kg haver extra is verstrekt, wijzen de wegingen dezer paarden op 2 Dec. uit dat zij gemiddeld 11,36 kg aan gewicht zijn achteruitgegaan.

Aan iederen Eskadrons- of Batterij C. is de beteekenis van den overgang van de winter- in de zomeroefeningen bekend; vandaar dat juist dan bijvoer aan de paarden wordt verstrekt van hetgeen tijdens de wintermaanden is kunnen worden overgespaard. Dit mocht echter niet worden toegediend, zoodat in verband met het vorenstaande het oogenblik van aanvang der proefneming hoogst ongunstig gekozen moet worden geacht.

De proefneming was eveneens als een vergelijkende bedoeld; bepaald was toch, dat de paarden van proef- en contrôleonderdeelen, wat hunne dienstverrichting betrof, onder zooveel mogelijk gelijke omstandigheden zullen moeten verkeerden.

Afgezien van het feit, dat deze bepaling niet in allen deele uitvoerbaar was, daar toch bij 2 eskadrons en 2 batterijen nooit van precies dezelfde diensten sprake kan zijn, is geen rekening gehouden met het verschil in verzorging van paarden en het toezicht daarop, opstalling, onderhoud van het rustbed en het voorhandene personeel.

Ware de proefneming bij één eskadron of één batterij gehouden, welk onderdeel, voor wat het aantal dienstplichtigen betreft, geheel op sterkte was gebracht en die gedurende den proeftijd daarbij bleven, ware hierbij bepaald, dat de helft met ongeplette haver en de andere helft met geplette haver moest worden gevoederd, dan zouden in ieder geval alle paarden bij de oefeningen dezelfde diensten hebben kunnen verrichten, hoewel ook dit reeds bezwaarlijk geheel consequent is door te voeren.

Blijkbaar heeft de proef met het voederen van geplette haver nader bevestigd, dat:

a. De opname van geplette haver in den regel normaal geschiedt en geen aanleiding geeft tot voedingsstoornissen. Zulks was te voorzien.

b. Pols, temperatuur en ademhaling niet door de opname van geplette haver worden beïnvloed. Zulks was bekend.

Reeds in 1907 toch heeft Ed. CUROT in zijn: „Comment nourrir le pursang” de aveninetheorie chemisch, physiologisch en practisch ver-

oordeeld en aangetoond, dat zij elke wetenschappelijke basis mist en naar het rijk der fantasie moet worden verwezen.

c. Het wegblazen van de geplette haver door het paard, zooals ik wel als argument tegen het voeren heb hooren aanhalen, geschiedt niet, terwijl ook van verzuren geen sprake is.

d. Gevallen van koliek en voedingsstoornissen komen bij hooge uitzondering voor bij paarden, met geplette haver gevoerd. Van deze stoornissen bij de proef- en contrôlepaarden is in het rapport geen melding gemaakt. Zulks is nochtans een beschouwing waard. Bij de artillerie-contrôlepaarden (ongeplette haver) kwamen 10 gevallen voor van voedingsstoornis (verloren eetlust 6, koliek 4, waarvan één met doodelijken afloop), terwijl in hetzelfde tijdperk bij de proefbatterij slechts één paard voor gestoorde voedselopname in behandeling kwam. Het eenige koliekgeval had een doodelijk verloop; hieraan lag evenwel *geen* voedingsstoornis ten grondslag, doch een breuk van het net, met inklemming en asdraaiing van een darmlis. Deze complicatie was het gevolg van een klap, dien dit paard had ontvangen, nadat het des nachts was losgeraakt.

e. De overgang van geplette haver tot ongeplette haver geschiedt volkomen normaal. De patiënten in het Veterinair Hospitaal ontvangen (sinds 7 jaar) steeds geplette haver. Bij herstel en terugkomst bij de batterij is nimmer eenig verschil in opname van ongeplette haver vastgesteld; zonder stoornis wordt deze haver opgenomen. Ook bij den overgang van geplette op ongeplette haver op 1 December deden zich, inzake de opname van ongeplette haver, geen afwijkingen voor. Van het wennen van de paarden aan geplette haver behoeft nimmer sprake te zijn. Het is dus geheel overbodig om voor paarden, welke met geplette haver worden gevoerd, tijdens een periode van oefeningen en dergelijke, geplette haver te fourageeren of mede te voeren in de haverzakjes, te meer omdat zij o.a. tijdens manoeuvres dan toch bijvoer krijgen in den vorm van het grootere veldrantsoen.

Om in deze materie een volkomen juist inzicht te verkrijgen, werd het door mij noodzakelijk geacht, alsnog een hernieuwde proef met het voederen van geplette haver te doen houden en zulks ter beantwoording van de beide vragen, door mij in het vorenstaande onder 1 en 2 gesteld, onder omstandigheden, welke den maatstaf der vergelijking zoo zuiver mogelijk maken.

Pogingen, mijnerzijds in het werk gesteld, mochten evenwel niet baten. Dergelijke proefnemingen zijn thans ten eenenmale overbodig geworden. Tal van organisatiën in de burgermaatschappij zijn tot het voeren van geplette haver overgegaan. Zij zagen er voordeel in voor het paard zelf en een geldelijke besparing.

Alleen ons leger volhardde in zijn eenmaal ingenomen standpunt.

Teneinde belangstelling voor de voeding van geplette haver ook in het buitenland op te wekken, bood ik de toenmalige Société centrale

de médecine vétérinaire (thans bij Presidentieel besluit tot Académie Vétérinaire de France verheven) aan een verhandeling „Usage de l'avoine aplatie pour la nourriture des chevaux”; zij werd in handen gesteld van den Generaal Vétérinaire BROCC—ROUSSEU om een rapport uit te brengen.

In de vergadering van 5 Mei 1927 vond bespreking plaats van het uitvoerig rapport, door Generaal BROCC—ROUSSEU uitgebracht. De conclusiën, waartoe deze erkende specialist kwam, luiden aldus:

„Les faits de la pratique montrent, en effet sans aucun calcul, que l'on peut supprimer 10 % de la ration d'avoine si l'on donne de l'avoine aplatie au lieu de l'avoine entière. A cette économie s'ajoute celle résultant de la disparition presque complète des pertes en grains qui passent dans les crottins”. Aan de discussie namen bekende deskundigen deel, o.a. Prof. HENRY, BOUCHET, MAIGNON en Prof. COCU. Ik volsta met de mededeeling van BOUCHET in haar geheel te laten volgen.

„J'ai eu l'occasion de constater très nettement l'avantage qu'il y a à donner de l'avoine aplatie de préférence à de l'avoine entière; je dis avoine aplatie (geplet) et non pas avoine concassée (gebroken). Dans deux écuries à effectif semblable effectuant le même travail (brasserie) l'une était alimentée à l'avoine entière, la seconde à l'avoine aplatie; dans la première, le nombre des accidents alimentaires était très élevé de 10 à 20 cas de coliques par an; dans la seconde était sanitaire parfait: un seul cas de coliques dans plusieurs années; après avoir obtenu une modification dans l'écurie où on donnait l'avoine entière, j'ai vu disparaître presque complètement les accidents alimentaires dus incontestablement à l'état sous lequel était consommé le grain donné. J'ai fait généraliser autant que j'ai pu ce procédé que je tiens pour excellent en même temps qu'économique parce que toute l'avoine aplatie est réellement digérée, ce qui n'arrive pas avec l'avoine entière”.

Buiten Frankrijk werd mijne verhandeling over geplette haver eveneens van belang gevonden. Zij werd in haar geheel vertaald in het Italiaansch en in het Poolsch opgenomen, resp. in het Giornale di Medicina Veterinaria (Torino 1928) en in het Wiadomosci Weterynaryjnych (1929). Ook het Kriegsministerium te Berlijn stelde belang in mijne publicaties op het gebied van geplette haver. Geheimer Kriegsrat-Ministerialrat KLEWITZ verzocht door tusschenkomst van den kapitein-intendant DE JONGH om nadere inlichtingen.

Uit het Statischer Veterinärbericht über das Reichsheer für das Berichtjahr 1929, dat in Maart j.l. is verschenen, blijkt dat met het toedienen van geplette haver aan troepenpaarden belangrijke uitkomsten zijn verkregen, zooals uit het navolgende blijkt.

„Viele Formationen machten bei Pferden, deren Nährzustand infolge schlechten Fressens (Alter, Gebissfehler usw.) oder mangelhafter Futtermittelverwertung zu wünschen übrig liess, Gebrauch von gequetschtem Hafer, nach den Berichten meist mit sehr gutem Erfolg. Die

Beschaffung eigener Haferquetschmaschinen seitens der Truppe nimmt zu.

Nach dem Bericht des Rgts. Vet. R.R. 17 wurden in den Standorten Bamberg und Ansbach Fütterungsversuche mit gequetschtem Hafer durchgeführt. Besonders schlechte Futterverwerter und Pferde mit fehlerhaftem Gebiss zeigten hierbei eine erhebliche Gewichtszunahme (bis 35 kg). Die Gewichtszunahme trat allgemein in den ersten 4—5 Wochen in Erscheinung, später liess sich eine weitere Gewichtszunahme auch bei probeweisen Fütterzulagen nicht mehr erzielen. Die unter denselben Arbeitsbedingungen stehenden Kontrollpferde zeigten eine geringe Gewichtszunahme. Der Übergang von ganzem zu gequetschtem Hafer und umgekehrt war ohne irgendwelche Nachteile.

Auch R.R. 13 hat an mässige Fresser, Rekonvaleszenten und besonders an junge Remonten mit Vorteil gequetschten Hafer verfüttert."

Gr. Vet. 2 bemerkt dass: „Von dem einfachen Mittel des gequetscht verabreichten Hafers zur Verbesserung des Nährzustandes einzelner Pferde wird immer noch zu selten Gebrauch gemacht.

Allgemein, d.h. an alle Pferde, wurde der Hafer, wie schon im Vorjahre, im gequetschten Zustande bei der Inf. Schule verabreicht. Ob. Stbs. Vet. Dr. KÖHLER berichtet hierüber: „Mit Ausnahme der Marschtag für Hin- und Rückmarsch und der Zeit des Aufenthalts auf dem Truppenübungsplatz wurde allen Pferden der Hafer in gequetschtem Zustande gereicht. Auch im Standort erhielten die Pferde für kurze Zeit Hafer in ganzen Körnern, weil die Haferquetschmaschine nicht benutzt werden konnte. Alle Pferde haben während dieser Zeit den Ganzhafer ohne irgendwelche Störung der Fresslust bzw. der Verdauungstätigkeit verzehrt. Die Befürchtung, dass sich die Pferde an den gequetschten Hafer derart gewöhnen, dass sie späterhin den Ganzhafer verweigern, ist also nicht berechtigt.

Dass alle, auch die älteren Pferde der Inf. Schule, in gleichmässig gutem Nährzustand sind und ein glattes glänzendes Haarkleid haben, was in früheren Jahren vor der Haferquetschung nicht der Fall war, wird hauptsächlich auf die allgemeine Verfütterung von Quetschhafer zurückgeführt."

Op de vraag, of de invoering van het toedienen van geplette haver in Duitsland op het oogenblik wellicht „algemeen" is, ontving ik een ontkennend antwoord, onder toevoeging: „doch wird dieser Frage weiterhin grosse Aufmerksamkeit gewidmet".

Het Zeitschrift für Veterinärkunde 1930, 6. Heft bevat mededeeling over geplette haver door Generalveterinär Dr. LINDNER (München). Ik acht deze mededeeling van zoodanig belang, dat ik haar eenigszins uitvoerig laat volgen.

„Auch die Art, wie Hafer verfüttert wird, bedarf einer kritischen Beleuchtung. Alle Welt sieht täglich, dass bei Verabreichung *ganzen Hafers* ungekaute und unverdaute Körner in mehr oder weniger grossen Mengen wieder abgehen. Man weiss auch, dass solche Körner,

die noch durchaus keimfähig sind, keine Spur von Nährstoffen abgegeben haben. Trotzdem findet man sich mit dieser Hafervergeudung ab, weil es in den weitesten Kreisen immer noch als unumstössliche Erfahrungstatsache gilt, dass durch Verfütterung gerade ganzen Hafers Kraft und Energie in besonderem Masse erzeugt würde, jedenfalls mehr als durch die gequetschten Hafers. Begründen will man diese geheimnisvolle Kraft des ganzen Hafers mit allerlei gewundenen oder weit hergeholtten Erklärungen. So vor allem mit der wissenschaftlich unhaltbaren *Avenintheorie*, wonach die Spelzen wertvolle Fermente enthalten sollen, die durch das Quetschen verlorengehen oder damit, dass man den unbeschädigten Spelzen eine besondere Reizwirkung auf die Darmschleimhaut zuschreibt, sodass eine bessere Absonderung von Verdauungssäften erfolgen soll.

Die altererbten Anschauungen über die ungünstige Wirkung des Quetschhafers stehe ich mit grossem Misstrauen gegenüber und zwar auf Grund einzelner eigener Beobachtungen unter verschiedenen Verhältnissen, auf Grund der weiter unten von anderer Seite mitgeteilten neueren Erfahrungen und endlich auf Grund nachstehender Überlegung: Durch das Quetschen werden die Spelzen nur aufgerissen oder leicht gebrochen, auf keinen Fall aber so verändert, dass in ihnen *vielleicht* enthaltene wertvolle Stoffen verlorengehen können. *Die ganze gequetschte Masse (Spelze und Mehlkörper) gelangt ohne irgendwelchen Substanzverlust zur Verfütterung.* Die Mehrzahl der Spelzen ist lediglich vom Mehlkörper losgelöst oder umschliesst ihn etwa zur Hälfte.

Zweifellos richtig ist, dass gequetschter Hafer so gut ausgenutzt wird, dass er schon in verhältnismässig geringen Mengen Fettansatz erzeugen und geradezu als Mastfutter wirken kann. Wahrscheinlich erklärt sich im wesentlichen daraus das Vorurteil gegen ihn, denn Fettansatz ist für temperamentvolle Pferde, von denen man Schnelligkeit verlangt, im allgemeinen unerwünscht, weil sie träge werden und leicht schwitzen. Ob dabei auch die Ausdauer leidet, wenn es sich um Anstrengungen handelt, die sich nicht nur einige Stunden, sondern tagelang hinziehen, möchte ich jedoch noch sehr dahingestellt sein lassen. Dem Durchschnitts-Soldatenpferd kann jedenfalls, wenn es nur ausreichend arbeitet, ein gewisser Fettreichtum im Frieden und erst recht im Kriege durchaus nicht schaden. Guter Nährzustand ist gerade im Feld ungleich durchaus wichtiger als allzuviel Temperament. Letzteres verfliegt bei grossen Anstrengungen, bei denen dann viel Kraft unnütz verbraucht wird, oft wie Strohfeuer und bringt, namentlich wenn noch die Fütterung und Futterverwertung zu wünschen übrig lässt, die Pferde rascher herunter als andere, die ruhigeres Temperament haben und damit länger über genügend Kraftreserve verfügen. Es mutet etwas eigenartig an, dass man aus Angst vor Fettansatz und seinen angeblich schädlichen Folgen die Verabreichung gequetschten Hafers gleich völlig verwirft statt zu den doch näher liegenden Mittel zu greifen, die Ration etwas herabzusetzen, und zwar so weit, dass bei gleichbleibendem Kräftezustand überflüssiger Fettansatz nicht

erfolgt. Bei entsprechender Arbeit wird sich dies leicht erreichen lassen. Fettansatz wird mit jedem nährstoffreichen Futtermittel erzielt, auch mit ganzem Hafer, wenn nur entsprechend grosse Mengen verfüttert und — ausgenutzt werden. Die Ausnutzung aber gerade ganzen Hafers ist eine ungewöhnlich schlechte.

Die Beobachtung dass gequetschter Hafer manchmal für besondere Verhältnisse unerwünscht gut nährt, berechtigt m.E. zunächst noch keineswegs zu der Folgerung, dass gequetschter Hafer nicht genau soviel Kraft und Energie erzeugen kann wie ganzer, sondern viel eher zu dem Schluss, dass zur Erzielung gleichen Nähr- und Kräftzustandes von gequetschtem Hafer eine geringere Menge notwendig ist als von ganzem.

Zu der Abneigung gegen gequetschten Hafer mögen gerade beim Militär auch noch andere Gründe beigetragen haben. Ehe man noch Elektromotoren in den Stallungen hatte, musste das Quetschen von den Mannschaften im Handbetrieb vorgenommen oder der Hafer musste zu einer Mühle gefahren und wieder abgeholt werden. Dies alles kostete Zeit und Arbeitskräfte. Auch das Futterschütten gestaltet sich etwas umständlicher, denn gequetschter Hafer nimmt fast das doppelte Volumen ein wie ganzer.

Die unangenehmste und wohl zu beachtende Eigenschaft aber ist, dass er leicht verdirbt, ohne dass dies am Aussehen sofort erkannt werden kann. Er soll daher bald verfüttert werden und muss, wenn er gelagert wird, sauber und trocken aufbewahrt werden. Auch in den Krippen dürften alte Reste nicht zurückbleiben. Ein so bequemes Futtermittel wie ganzer Hafer ist Quetschhafer also nicht und so kann man sich vorstellen, dass dieser Umstand oft schon von vornherein bei allen, die mit Quetschhafer zu tun hatten, gegen ihn eingenommen hat und man dann ohne wirklich objektive und gründliche Nachprüfung nur zu gerne die hergebrachte Schulmeinung bestätigte, dass er kein Kraftfutter sei.

Heute ist das Quetschen viel einfacher durchzuführen als früher, da fast jeder Truppenteil seinen Elektromotor auf dem Futterboden besitzt. Da und dort wird auch schon von ständiger Fütterung mit Quetschhafer mit bestem Erfolg Gebrauch gemacht, bezeichnenderweise allerdings meist mit einer gewissen Scheu, davon zu reden. Über einen Versuch im Reichsheer, der allerdings nur drei Wochen durchgeführt wurde, und zwar so, dass je 18 unter gleichen Bedingungen gehaltene Artilleriepferde den Hafer nur in ganzen Körnern oder nur gequetscht erhielten, berichtet WALDHAUSEN (Ztschr. f. Veterinär Kde 1928). Hierbei hatten Leistungsfähigkeit und Gewicht gerade der mit Quetschhafer gefütterten Pferde zugenommen; der Übergang zur Fütterung mit ganzem Hafer ging ohne Störung vor sich.

Bekanntlich nehmen sich hungrige und nervöse Pferde nicht die Zeit, den Hafer gründlich durchzukauen und einzuspeicheln, solche mit Gebissfehlern und übermüdete, alte, kranke oder sonst schwache Pferde

sind überhaupt nicht imstande, die zu gründlichem Durchmahlen nötige sehr erhebliche Kauarbeit zu leisten. Durch Beigabe von Häcksel wird zwar eine nicht unbeträchtliche Besserung des Kauens und Einspeichelns erzielt, doch geht sie selbst bei gut kauenden Pferden selten so weit, dass der Mehlkörper aller Haferkörner den Verdauungssäften zugänglich gemacht wird.

Das Pferd lebt nicht von dem, was es frisst, sondern von dem, was es verdaut. Hafer stellt nun — abgesehen von dem geringen Rohfaseranteil — eines der nährstoffreichsten und am leichtesten verdaulichen Futtermittel dar. Die Möglichkeit der Verdaulichkeit des Hafers ist aber erst dann gegeben wenn der sonst allseitig von Spelzen umgebene Mehlkörper so weit freiliegt, dass die Verdauungssäfte mit ihm in innige Berührung kommen. Um dies in befriedigendem Umfange zu ermöglichen, reicht die Kauarbeit allein nicht oder selten aus, namentlich nicht unter ungünstigen Nebenbedingungen, wie oben gezeigt wurde. *Wohl aber lässt sich eine genügende Einwirkung der Verdauungssäfte und damit das höchstmögliche Mass der Ausnutzung ungleich leichter erreichen, wenn der Hafer in gequetschtem Zustand verfüttert wird.*

Der Verdauungskoeffizient des gequetschten Hafers ligt so erheblich höher als der des ganzen, dass es wundernehmen muss, dass die Fütterung von Quetschhafer bei den meisten Pferdeleuten immer noch als geradezu verpönt gilt.

Die Vorteile der Fütterung mit Quetschhafer scheinen so handgreiflich zu sein und ihre angeblichen Nachteile sind so wenig bewiesen und so anfechtbar, dass gründliche Nachprüfung angezeigt ist.

Allerdings kann die an sich wünschenswerte allgemeine Ausgabe von Quetschhafer im Felde oft nicht in Betracht kommen, und zwar nicht nur aus den schon angeführten, auch für Friedensverhältnisse massgebenden Gründen, sondern auch wegen der sich aus der Volumenerhöhung des Quetschhafers ergebenden Transportschwierigkeiten. Immerhin wären die Feldverpflegungsämter mit Vorrichtungen zum Haferquetschen auszustatten, damit sie auf anfordern kleinere Mengen frisch gequetschten Hafers zum *sofortigen* Gebrauch an die Truppen ausgeben können. Ebenso wären Pferdellazareth und bodenständige Einheiten unter allen Umständen mit Quetschmaschinen auszurüsten und dürften nur gequetschten Hafer füttern. Gelänge es, eine genügend — nicht über etwa 5 kg — schwere Quetschmaschine zu bauen, so müssten alle Einheiten auf ihren *Futterwagen* eine solche mitführen. Wenn auch von einer kleinen Maschine mit Handbetrieb nur eine bescheidene Arbeitsleistung erwartet werden darf, so wäre doch schon viel gewonnen, wenn wenigstens besonders angestrengte oder als schlechte Futtermittel bekannte Pferde selbst der Kampftruppen möglichst viel mit Quetschhafer gefüttert würden.

Um die Pferde mit möglichst geringen Kraftfuttermitteln und besser als im letzten Kriege leistungsfähig zu erhalten, ist also nötig:

„Quetschen des Hafers.“

Ongevraagd deed de heer VLAANDEREN, directeur der Tattersall Manege te Scheveningen, mij het navolgende op 21 Oct. 1929 toekomen.

„In verband met het feit, dat het heden twee jaar is geleden dat wij naar aanleiding van Uw brochure besloten „geplette haver” te voeren, nemen wij beleefd de vrijheid onze meening hieromtrent te mogen mededeelen.

Het is U bekend dat onze manege voornamelijk paarden ter beschikking stelt aan burgerruiters, die uit den aard der zaak geen of weinig besef hebben van wat van een rijpaard mag worden verlangd. Zoo-doende hebben onze paarden door minder oordeelkundige behandeling meer te lijden dan hun collega's in particulier bezit. Een en ander wordt bij ons bedrijf in een soort balancee gehouden door middel van de haverkist.

Sinds wij besloten geplette haver te voeren, is de conditie onzer paarden er merkbaar op vooruitgegaan en is de rekening van onzen fourageleverancier in dezelfde mate gedaald.

Wij kunnen U helaas geen gewichtstoename van onze paarden melden, aangezien wij hiervan de gegevens missen, doch hebben wel een voorbeeld bij de hand, n.l. j.l. voorjaar werd voor ons bedrijf aangekocht een reformpaard van 21 jaar oud, behoorende aan de Cavalerie. Door onderofficieren werd ons medegedeeld dat dit paard „niet dik te krijgen was”.

Toen wij dit paard in gebruik stelden en tegelijkertijd onderwierpen aan de regeling van voeren in ons bedrijf, hebben wij zienderoogen dit oude dier zien groeien. Op het tijdstip, dat wij U dit schrijven, behoort deze 21-jarige toch nog zeker tot degenen, die bij eventueele mobilisatie nog langen tijd ons land zouden kunnen dienen.

Een en ander schrijven wij toe aan het gebruik van geplette haver, waardoor niets voor het paard verloren gaat.

Wij verblijven met veel dank en hoogachting, enz.”

In Dec. j.l. werd in het Veterinair Hospitaal te 's-Gravenhage opgenomen een Maréchauséepaard, behoorende tot de Brigade Zwolle, wegens klachten over algemeene vermagering. Een tusschentijdsche verhooging van het voederrantsoen, gedurende twee maanden, vermocht geen verbetering in den voedingstoestand te brengen. De behandelende dierenarts te Zwolle had opzending van patiënt ter nader onderzoek naar de kliniek van Prof. WESTER voorgesteld. De Chef M.V.D. gelastte echter opname van patiënt in het Vet. Hospitaal; op 8 Dec. j.l. geschiedde zulks.

Het klinisch onderzoek was negatief, evenals het chemisch en het microscopisch onderzoek resp. van de urine en van het bloed.

Gezien deze bevinding, twijfelde ik niet aan de uitwerking, die ik in dit geval van geplette haver met zekerheid verwachtte. Mijn vertrouwen in deze werd bewaarheid.

In 3 maanden bleek patiënt in totaal 42 kg in gewicht toegenomen te zijn.

Aan deze waarneming zou ik verschillende andere kunnen toevoegen van gewichtstoename van officierspaarden van 50 kg en meer tengevolge van het uitsluitend verstrekken van geplette haver. Ik volsta echter met de verklaring weer te geven van Ritmeester FEENSTRA, die het behoud van zijn dienstpaard „Tommy” en diens fraaie prestaties op het gebied van afstandsmarschen hoofdzakelijk toeschrijft aan „geplette haver”. De totale gewichtsvermeerdering van dit officierspaard bedroeg ongeveer 80 kg.

Tal van bedrijven in de burgermaatschappij, zoowel hier als in het buitenland, zijn dan ook tot het voederen van geplette haver overgegaan en wel steeds met algemeen erkend gunstige uitkomsten.

De uitspraak van Prof. Cocu tijdens de discussie in de Académie Vétérinaire de France gedaan: „je dois avouer qu'un de mes principaux clients, depuis qu'il n'utilise plus que de l'avoine aplatie, possède une cavalerie qui, à ration égale, et bien que fournissant un travail supérieur, est en meilleure condition qu'autrefois”, heeft zich steeds geheel bewaarheid.

Als een bijzondere merkwaardigheid vermeld ik alsnog, dat na het beëindigen van de proefneming door de legercommissie, niettegenstaande deze als haar oordeel heeft uitgesproken, dat het voederen van geplette haver aan legerpaarden geen aanbeveling verdient, met welk advies de toenmalige Minister van Oorlog LAMBOOLJ zich vereenigde, men verwacht zou hebben, dat bereden officieren voor goed zouden afzien geplette haver aan hun paarden te verstrekken. Het tegendeel was echter waar, hetgeen zich uitte in de vele verzoeken aan den beheerder van het fouragemagazijn om, in plaats van heele haver, geplette haver te ontvangen. Deze verzoeken werden ten slotte zoo veelvuldig, dat bedoelde beheerder vermeende hieraan niet meer te kunnen voldoen. Naar aanleiding hiervan deed de toenmalige toeziende Chef, wijlen Maj.-Int. BUFFART, aan de administrateurs van de Bereden Korpsen te 's-Gravenhage weten, dat voortaan alleen op advies van den paardenarts geplette haver zou worden verstrekt.

Uit het vorenstaande is m.i. thans meer en meer gebleken, hoe verkeerd het standpunt, ingenomen door de toenmalige legercommissie, is geweest. Het komt mij dan ook overbodig voor nader te betoogen, dat zulks ten nadeele is geweest van het troepenpaard in het algemeen en van de schatkist in het bijzonder.

Ik heb deze kleine bloemlezing bijeengebracht om aan te toonen, dat wij met de voeding van onze legerpaarden platgetreden paden bewandelen, proeven nemen op een wijze, dat men ze beter achterwege liet, door die aanvechtbare proeven gekomen is tot uitspraken, welke geen vertrouwen verdienen en zoowel in het buitenland als in de Nederlandsche burgermaatschappij worden gelogenstraff.

Bij ervaring weet ik hoeveel onaangenaamheden vaak worden onder-
vonden door hem, die iets nieuws of liever iets anders propageert; dit
kon mij echter niet weerhouden mijn bevindingen te publiceeren, over-
tuigd als ik ben, dat ook hier *het ware en goed gefundeerde het zal*
winnen en met deze publicatie het belang van het legerpaard wordt
gediend.

Opvattingen omtrent het gebruik van verkenningsafdeelingen in enkele buitenlandsche legers.

DOOR

J. E. FEENSTRA,

Ritmeester der Huzaren.

Engeland.

Het gebruik, dat Engeland zich voorstelt van zijn verkenningsafdeeling, toebedeeld aan een divisie, is vastgelegd in het tweede deel van het opleidingsvoorschrift voor de cavalerie, dat in 1929 is uitgekomen.

Vooropgesteld zij, dat de Engelsche verkenningsafdeeling bestaat uit:

Staf,

2 eskadrons (bereden),

1 eskadron zware mitrailleurs (mo.).

Legercavalerie of dergelijke bewegelijke formaties voor het front van een leger zullen het leger wel eenige dekking geven, maar haar aanwezigheid ontheft den troep niet van de opdracht om voor de eigen veiligheid zorg te dragen. Tot dit doel behoort organiek tot elke infanteriedivisie een verkenningsafdeeling, van bovenvermelde samenstelling.

Nauwe samenwerking tusschen leger- en divisiecavalerie is noodzakelijk en een der opdrachten van de legercavalerie. Samenwerking met vliegtuigen en gemotoriseerde afdeelingen is wenschelijk.

Theoretisch kan de divisiecavalerie de volgende opdrachten uitvoeren: verkenning, beveiliging, deelname aan den strijd met inbegrip van vervolging en terugtocht, verkenning op grooten afstand, raids, bewegelijke reserve, het onderhouden van de verbinding tusschen deelen van de divisie en tusschen de eigen divisie met nevendivisiën.

In de praktijk zal echter — in verband met haar sterkte — de divisiecavalerie niet vaak voor offensieve of defensieve opdrachten gebruikt worden, maar meestal voor beveiliging.

Uitbreiding van een divisie leidt vaak tot veelzijdig gebruik van de divisiecavalerie, waartoe deze echter door haar geringe sterkte niet in staat zal zijn. Verkenningsopdrachten laten zich niet met opdrachten tot versluiering vereenigen.

De hoofdtaak van de divisiecavalerie is om de infanterie tijd en vermoeyenis te besparen. Gebruik van de cavalerie voor opdrachten, welke andere troepen beter kunnen uitvoeren, beteekent verspilling van dit kostbare wapen.

De normale opdracht voor de divisiecavalerie zal zijn om de bewegingen van de infanteriedivisie te vergemakkelijken en deze hierbij voor

verrassingen te bewaren. Meer dan tijdige waarschuwing zal men van haar niet kunnen eischen; toch ligt het in haar opdracht om geringen tegenstand uit den weg te ruimen, vijandelijke patrouilles tegen te houden en een vijandelijken opmarsch zoo lang mogelijk op te houden; als het zoo te pas komt, zal zij tijdens den opmarsch voor *terreinverkenningen* kunnen worden gebruikt.

De divisiecavalerie gaat sprongsgewijze van het eene tactische punt naar het andere, met verkenningspatrouilles vóóruit, welke zoo noodig door sterkere afdeelingen worden ondersteund. Bij de keuze der sprongen moet de commandant niet alleen met de uit te voeren verkenning rekening houden, maar ook met zijn beschermingsopdracht van de divisie. De sprongen tot ten hoogste 8 km; na elken sprong rusten, opdat de divisie kan volgen en de patrouilles weer tot den volgende sprong kunnen verkennen.

De verkenning slechts zoo ver door te voeren als noodig is om de infanteriedivisie te beschermen en om te kunnen melden, waar de vijand zich ophoudt. In open terrein moeten de voorste patrouilles 6 tot 8 km vóór de voorste infanterie zijn.

Berichten worden in den regel door den commandant van de verkenningsafdeeling verzameld en via den commandant van de spits aan den voorhoedecommandant gezonden.

Indien de commandant zeer tijdig berichten omtrent den vijand wil hebben, moet hij patrouilles uitzenden met een zuivere verkenningsopdracht, die dus geenerlei bemoeienis hebben met beveiligingsmaatregelen. Hare aanwezigheid vóór dit front ontheft den cavaleriecommandant niet van de verplichting maatregelen tot eigen beveiliging te nemen. Men moet zoo spaarzaam mogelijk zijn met toebedeeling van cavaleriepatrouilles aan den commandant der voorhoede.

Als de divisie langs twee wegen opmarcheert, zal vaak noodgedrongen ook de verkenningsafdeeling in tweeën gesplitst moeten worden, vooral in weinig overzichtelijk terrein. Gewenscht is dit echter niet.

Bij stooten op den vijand is het de hoofdtak van den commandant der verkenningsafdeeling om met zijn zware mitrailleurs den vijandelijken opmarsch te vertragen en de voorhoede tijd voor ontwikkeling te verschaffen. Op den voorhoedecommandant rust nu de taak om tegen den vijand te doen verkennen. De verkregen voeling mag niet verloren gaan.

Een veelvuldige opdracht voor de verkenningsafdeeling zal zijn het dekken van de flank(en) der divisie.

Indien toebedeeld aan flankdekkingen of achterhoede, zal de hoofdtak van de verkenningsafdeeling de verkenning zijn, haar zware mitrailleurs zullen dan worden gebruikt om den vijand tegen te houden of te vertragen. Het bieden van langdurigen tegenstand is door haar zwakte niet te verwachten.

Als flankdekking optredende, zal de cavalerie, om 's vijands nadering

tijdig te onderkennen, staande patrouilles op verren afstand uitzenden, tot haar doel bereikt is.

Bij ontstentenis van motorrijders moet een gedeelte der cavalerie gebruikt worden voor de verbinding tusschen de hoofdmacht en de flankdekking.

Aan de achterhoede toebedeeld, is de hoofdtaak der cavalerie, door het uitzenden van patrouilles te waken tegen overvleugeling der achterhoede. Begint deze zich te teekenen en is verdere verkenning niet noodig, dan kan de verkenningsafdeeling in haar geheel worden gebruikt om den vijand op te houden, hetzij door een verdedigende stelling in te nemen, hetzij door een tegenaanval.

Samenvatting.

Wij zien een markant verschil in opvatting tusschen het gebruik van de Engelsche verkenningsafdeeling en dat van de Nederlandsche verkenningsafdeeling:

A. *Hoofdtaak der Nederlandsche verkenningsafdeeling*: de tactische verkenning (verkenning op korten afstand).

Neventaak: de beveiliging.

B. *Hoofdtaak der Engelsche verkenningsafdeeling*: de beveiliging.

Neventaak: de verkenning.

Italië.

Italië is een zeer merkwaardig voorbeeld, omdat in het Italiaansche leger organiek aan de divisie, noch aan het legerkorps een verkenningsafdeeling is toebedeeld. Hoe dit komt, zullen wij in het kort mededeelen.

Het Italiaansche leger bezit een buitengewoon groot getal wielrijdersafdeelingen, een bij de meeste Europeesche legers ongewoon verschijnsel. Het telt niet minder dan 12 regimenten wielrijders (Bersaglieri). Elk regiment bestaat uit 2 bataljons; dus totaal 24 bataljons. Er zijn slechts 12 regimenten cavalerie. De overwegingen, die hiertoe hebben geleid, zijn de volgende.

De organisatie van het Italiaansche leger moet rekening houden met gevechtsvoorwaarden, welke zich kunnen uitstrekken van den oorlog in het gebergte in de hoogste regionen der Alpen tot den strijd in de laagvlakte. Elke Italiaansche landoorlog moet beginnen met den strijd in het hooggebergte en, als deze daar niet dadelijk in een stellingoorlog verstart, met een strijd in het middelgebergte, om bij ongunstigen uitslag in een strijd in de laagvlakte te eindigen. Om deze redenen kunnen snel bewegelijke troepen even goed niet te gebruiken dan wel dringend noodzakelijk zijn. De cavalerie is een te kostbaar wapen om haar onder omstandigheden in grooten getale ongebruikt in reserve te houden, waarbij nog komt dat het gebrek aan paarden in het land zelf (men moet noodgedwongen zelfs nu nog in het buitenland

aankopen) tot beperking dwingt. Onder deze omstandigheden is het invoeren van snel bewegelijke afdeelingen (zooals wielrijders), die desnoods van hun middel van vervoer gescheiden kunnen worden, begrijpelijk. Hier komt nog bij dat de wielersport in Italië zeer populair is en zich aanpast aan het Italiaansche temperament. Ten slotte komt het inzetten van wielrijdersafdeelingen hoofdzakelijk bij gevechten in de laagvlakte tot zijn recht.

De gronden van de gekozen oplossing zijn dus talrijk genoeg.

De organisatie komt zeer veel met de infanterie overeen. Het wielrijdersbataljon heeft 3 tirailleurcompagnieën en 1 mitrailleurcompagnie. Terwijl echter het infanteriepeloton 2 tirailleurgroepen en 1 lichte mitrailleurgroep (à 2 mitrailleurs) telt, heeft het wielrijderspeloton 3 gemengde groepen (elke groep bestaat uit een halve groep geweer- en een halve groep lichte mitrailleurshutters; totaal 1 commandant en 18 man). In de mitrailleurcompagnie (van 4 pelotons, elk van 3 zware mitrailleurs) is de zware mitrailleur nog aan het rijwiel bevestigd. Er zijn echter proëven aanhangig om den zwaren mitrailleur met toebehooren per motorrijwiel te vervoeren. Hoever zijn wij in dat opzicht de Italianen voor!

Het gebruik van de wielrijders houdt rekening zoowel met dat in samenwerking met de cavalerie, als ook onafhankelijk van dit wapen. De gegevens voor deze laatste gebruikswijze zijn duidelijker omschreven dan die voor de eerste. Het Italiaansche gevechtsvoorschrift draagt den wielrijders bijzondere opdrachten op, waarbij hun groote snelheid wordt uitgebuit en gestreefd wordt naar verrassing van den tegenstander. Voor dergelijke doeleinden zullen zij ondersteund worden door andere wapens, artillerie, pantserauto's en in bijzondere gevallen ook door tanks.

De Italiaansche litteratuur omschrijft als voorkomende opdrachten: het openhouden of afsluiten van passen in het gebergte; de vernieling van groote verkeerswegen en bruggen en voornamelijk de strijd tegen de flanken en den rug des vijands. De gemiddelde snelheid in dergelijke gevallen is 12 tot 15 km per uur. Geforceerde marschen van 40 tot 50 km met een gemiddelde uursnelheid van 18 tot 20 km worden in spoedgevallen voor mogelijk gehouden, mits onder gunstige weersomstandigheden en bij een goed wegenet.

Aan een dergelijk gebruik van wielrijdersafdeelingen geeft men in Italië verreweg de voorkeur boven het gebruik van infanterie, vervoerd op vrachtauto's.

Een ingewikkelder gebruik, dat in de Italiaansche voorschriften niet scherp omschreven is, vormt het samenwerken met de cavalerie. Het Italiaansche gevechtsvoorschrift geeft hiervoor slechts eenige korte aanwijzingen. Volgens dit voorschrift zullen wielrijders een bestanddeel vormen van de cavaleriekorpsen, welke overigens uit cavalerie, rijdende- en motor-artillerie, infanterie op vrachtauto's, pantserwagens en tanks kunnen bestaan. Een vaste samenstelling bestaat er niet. Als

kern van zulke cavaleriekorpsen, „corpi celleri” genaamd, bestaan in vreedetijd 2 cavaleriedivisies, elk bestaande uit een cavaleriebrigade (van 3 regimenten) en een regiment wielrijders. Het gevechtsvoorschrift zegt verder: „Cavalerie en wielrijders hebben verschillende eigenschappen, welke elkander echter aanvullen; ze kunnen daarom zeer goed samenwerken. De wielrijders zijn minder geschikt om snel buiten de wegen voorwaarts te komen, beschikken echter over een grootere vuur- en stootkracht en zijn daarom bijzonder geschikt voor algemeene reserve”.

Ten slotte wordt vermeld dat wielrijders ook deel kunnen uitmaken van een divisie-verkenningsafdeeling, welke, naar gelang van de in te nemen frontbreedte en de te verstrekken opdracht, kan bestaan uit 1 of 2 eskadrons cavalerie, waaraan naar behoefte wielrijders worden toegevoegd. Deze verkenningsafdeelingen moeten van sterkere samenstelling zijn, als zich geen legercavalerie voor dit front bevindt.

Zooals men ziet laten deze grondbeginselen in de samenstelling van grootere cavaleriekorpsen en van verkenningsafdeelingen zeer veel speling. Een nieuw oprichtingsvoorschrift voor de cavalerie is na den oorlog nog niet verschenen.

De divisie beschikt organiek niet over een verkenningsafdeeling. De reden is duidelijk; in het hooggebergte is geen taak voor haar weggelegd. Hoe beter het weggennet, hoe belangrijker de rol van de wielrijders wordt. In het gebergte geeft men de voorkeur aan ruiters boven wielrijders en deelt deze laatste slechts als snel bewegelijke vuurreserve in. Daarom kan men in het Italiaansche leger niet, als in andere landen, van normaal samengestelde verkenningsafdeelingen spreken. Naar gelang van het terrein en de behoefte kan een verkenningsafdeeling uitsluitend uit wielrijders, dan wel uitsluitend uit cavalerie, alsmede ook uit beide wapensoorten worden samengesteld.

Men is het er volkomen over eens, dat de ruiter meer geschikt is voor de verkenning dan de wielrijder.

Bij de te verstrekken opdrachten komen het meeste voor: grootere verkenningsafdeelingen (als geen cavaleriedivisie vóór het front is), bestaande uit 1 cavalerieregiment, 1 bataljon wielrijders, 1 afdeeling gemotoriseerde artillerie, 1 afdeeling pantserauto's; kleinere verkenningsafdeelingen, bestaande uit 1 tot 2 eskadrons cavalerie en 1 tot 2 compagnieën wielrijders. Steeds worden deze afdeelingen van voldoende verbindingsmiddelen voorzien.

Voor het geval wielrijders voor den eigenlijken verkenningsdienst gebruikt worden, moet hun samenstelling aangepast zijn aan deze doeleinden. Het wielrijderspeloton wordt daarom dan in deze gemengde groepen ingedeeld, waarin elk een lichten mitrailleur heeft. De patrouille bestaat gewoonlijk uit een dergelijke groep.

Hoewel Italië over een opklapbaar rijwiel voor zijn wielrijdersafdeelingen beschikt, is toch uitdrukkelijk voorgeschreven dat de rijwielen

buiten de wegen aan de hand medegenomen moeten worden. Slechts in noodgevallen, bij het doorschrijden van moerassen of dicht kreupelhout, worden zij opgevouwen op den rug gedragen, daar deze wijze van dragen zeer vermoeiend is. In het gevecht of in zeer moeilijk terrein worden de wielen achtergelaten. De lichte mitrailleurs kunnen in de hand, over langere afstanden in een draagstel op den rug worden medegevoerd.

De Bersaglieri is een oud Italiaansch keurkorps; eerst in 1926 heeft men ze met rijwielen uitgerust. Als wielrijderstroepen zijn zij jong; oorlogservaring op dit gebied bezitten zij niet.

Samenvatting.

Wij zien een markant verschil omtrent het gebruik van wielrijders volgens de Italiaansche en Nederlandsche opvattingen.

A. Nederland.

Wielrijders zullen *vaak voor verkenningsopdrachten* gebruikt worden; van het begrip om wielrijders vrijwel uitsluitend te beschouwen als snel bewegelijke vuurreserve is afstand gedaan.

B. Italië.

Wielrijders worden slechts bij uitzondering voor verkenningsopdrachten gebruikt. Een van hun voornaamste taken, als zij toebedeeld zijn aan de cavalerie, is om op te treden als snel bewegelijke vuurreserve.

Duitschland.

De tegenwoordige samenstelling van de Duitse verkenningsafdeeling is als volgt:

Staf, 1 tot 2 eskadrons, 1 peloton zware mitrailleurs, 1 sectie 7 veld, verbindingsafdeeling (alles bereden), 1 peloton pantserwagens en trein (paardentractie).

Een afdeeling dus, welke uit vele kleine onderdeelen bestaat en over een groot aantal voertuigen met paardentractie beschikt (de zware mitrailleurs worden ook op met paarden bespannen voertuigen vervoerd).

Een afdeeling bovendien, welke een vrij uitgebreiden Staf eischt, om hergroepeerings te kunnen uitvoeren.

Men is in Duitschland niet zeer ingenomen met deze samenstelling, omdat men deze te log vindt, omdat zij „ungeeignet ist sich abseits der Strasze auf Nebenwegen vorwärts zu bewegen”.

De Duitschers stellen als eisch voor hun verkenningsafdeeling (en terecht), dat deze zoowel moet kunnen vechten als zien (om te kunnen zien, zal toch vaak een gevecht noodig zijn) en zij komen tot de conclusie, dat de verkenningsafdeeling in haar huidigen vorm niet voldoet.

„In der Erkenntnis, dasz eine derartig zusammengesetzte Aufklärungsabteilung etwas Halbes ist, insofern als sie *an Beweglichkeit* gegen früher *eingebüßt hat*, ihre *Kampfkraft* trotz der vielen Fahrzeuge

aber *nicht ausreichend ist*, ist man zu Versuchen mit einem *Aufklärungsregiment* gekommen, die sich insoweit bewährt haben, als ein solcher Verband *vollkampfkraftig* ist und alle Fühler in einem Divisionsabschnitt in einer Hand zusammen gesetzt sind."

Toch is ook deze oplossing nog verre van ideaal, omdat een dergelijk regiment in zijn wijze van marcheeren en vechten niet als een verkenningsafdeeling, maar meer als de voorhoede van een voorhoede moet worden beschouwd.

In een zeer belangwekkend artikel in het *Militär Wochenblatt* 1930 No. 24 geeft de Majoor VON FABER DU FAUR zijne inzichten omtrent de ideale verkenningsafdeeling weer. Wij ontleenen hieraan onder meer het volgende.

De grondgedachte voor de samenstelling en uitrusting van een be-re-den verkenningsafdeeling moet zijn, haar, onder behoud *van haar volle beweeglijkheid*, met al die wapens uit te rusten, welke zij als vuurdekking, om te kunnen zien, noodig heeft.

Welke wapens nu zijn hiervoor noodzakelijk?

Een automatisch geweer en een bajonet als blank wapen; een lichte mitrailleur, te paard mede te voeren; een vuurmond voor den afweer van pantserwagens; een zware mitrailleur, mede te voeren op een gepantserd voertuig, dat zich door alle terreinen kan voortbewegen, dus bij voorkeur een lichte gepantserde tank met rupsbanden.

De in de verkenningsafdeeling in te deelen gemotoriseerde eenheid zou moeten bestaan uit:

- a. 1 peloton verkenningsvoertuigen om te *zien*;
- b. 1 „ „ verbindingsvoertuigen om te *melden*;
- c. 1 „ „ vechtwagens, waarop de zware mitrailleurs vervoerd worden, om te *vechten*.

Uit deze eenheid kunnen, naar gelang van de behoefte, bij de verkenningsafdeeling de benoodigde voertuigen worden ingedeeld.

Reeds in vreedestijd zullen kernen van deze gemotoriseerde eenheden in het verband van elk cavalerieregiment moeten worden opgenomen. Het hiernavolgende is ons uit het hart gegrepen, waar de schrijver zegt:

„Die Kopplung von Pferd und Motor kann sich nur wirklich ein-spielen, wenn beide unmittelbar nebeneinander im Krieg und Frieden arbeiten und so jeder die Eigenart des anderen schon in den militä-rischen Kinderschuhen kennen und schätzen lernt. Jede Zuteilung einer anderen Waffe von hoher Werte wird mit Misstrauen betrachtet und führt selten zu ihrer vollen Ausnutzung aus Mangel an Kenntnis ihrer Eigenart. *Stall an Stall müssen Pferd und Motor hausen, dann werden sie Groszes leisten zum Nutzen der Aufklärungswaffe* (ik cursiveer!).

Het ideaal voor de Duitse verkenningsafdeeling zou dus worden een verkenningsafdeeling, samengesteld uit 2 tot 3 ruiterskadrons en

1 gemotoriseerd eskadron (van 3 pelotons, samenstelling zie hiervoor).

Evenals voor de bereden patrouilles in het Duitsche „Führung und Gefecht” een bepaalde afstand is aangegeven tot haar basis, namelijk 15 km, zoo zal ook voor gemotoriseerde patrouilles een afstand moeten worden vastgesteld, welke, om de gedachten te bepalen, drie maal zoo groot zal zijn. De voor bereddenen in aanmerking komende getallen zijn: afstand van de patrouille tot de verkenningafdeeling 15 km, afstand van de verkenningafdeeling tot de divisie 1 of meer dagmarschen, alzoo 30 tot 100 km, breedte van het vak der verkenningafdeeling 25 km.

De opmarsch en de ontwikkeling tot het gevecht van de gemengde verkenningafdeeling zijn aangegeven in bijgaande schetsen.

Samenvatting.

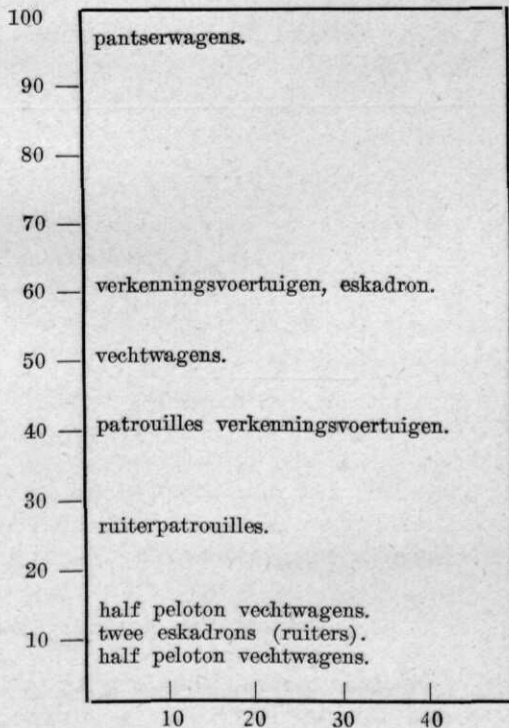
Wij zien in Duitschland een streven naar gemengde verkenningafdeelingen (motor- en paardentractie), zooals deze reeds in onze Nederlandsche verkenningafdeeling belichaamd zijn.

Het markante verschil tusschen de Duitsche en de Nederlandsche opvatting is dat in de Duitsche verkenningafdeeling de cavalerie de hoofdschotel vormt, in de Nederlandsche de wielrijders.

SCHETS 1.

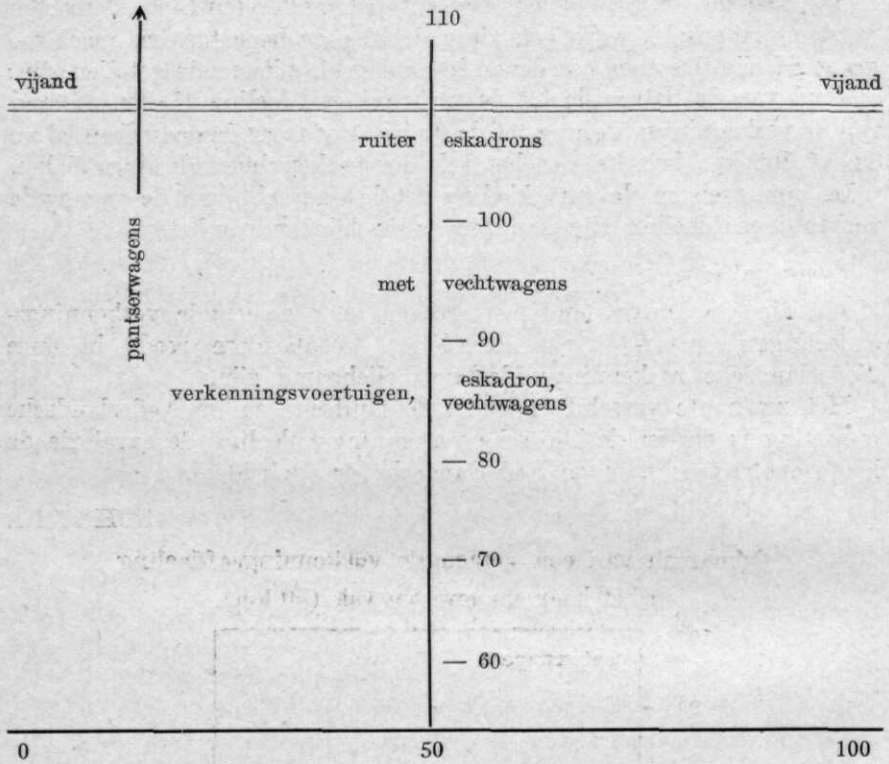
Opmarsch van een gemengde verkenningafdeeling

in het haar aangewezen vak (50 km).



SCHETS 2.

Ontwikkeling tot het gevecht van een gemengde verkenningsafdeeling.



Gegevens vreemde legers. (November 1931.)

FRANKRIJK XXXIV.

Oorlogsorganisatie lichte troepen.

Het *cavaleriekorps* bestaat volgens de Fransche voorschriften uit een veranderlijk aantal cavaleriedivisies, waaraan andere gevechtseenheden zijn toegevoegd, nl. infanterie, vechtwagens, lichte en zware artillerie, luchtvaart en genie.

Het *cavaleriekorps* wordt gecommandeerd door een *général de division*, bijgestaan door een staf. De betreffende voorschriften geven aan dat, wanneer het vormen van een *cavaleriekorps* door de omstandigheden is gerechtvaardigd, de commandanten, die de beschikking daarover hebben verkregen, hebben te waken tegen versnippering daarvan.

De cavaleriedivisie bestaat uit:

Het Hoofdkwartier;

3 brigades, elk van 2 regimenten;

1 afdeling chasseurs cyclistes, samengesteld uit:

1 compagnie „hors rang”, waaraan zijn toegevoegd 1 sectie zware mitrailleurs van 3 „groupes” en 1 sectie van 3 mortieren;

1 compagnie jagers van 3 pelotons, elk van 3 secties en 1 „groupe” zware mitrailleurs;

2 afdelingen rijdende artillerie van 75 mm, staande onder bevel van den commandant der divisieartillerie;

1 afdeling („groupe”) van 3 eskadrons pantserwagens;

1 detachement verbindingstroepen;

1 detachement sapeurs cyclistes;

1 pontonafdeeling;

1 sectie munitietrein (voor de draagbare wapenen);

1 escadrille vliegtuigen voor verkenning (8 vliegtuigen met 2 zitplaatsen en 1 vliegtuig „estafette”).

Voorts nog diensten, betreffende intendance, veldpost, militaire rechtspraak, autowezen, alsmede de geneeskundige en veterinaire dienst.

Aan de *cavaleriedivisie* kan infanterie op auto's worden toegevoegd.

De cavaleriebrigade bestaat uit:

staf;

2 regimenten.

Voor de uitvoering van bepaalde opdrachten worden aan de brigade toegevoegd pelotons pantserauto's, wielrijderseenheden of infanterie. Wanneer de brigade zelfstandig optreedt, wordt er een verbindingsafdeeling aan toegevoegd.

Het regiment cavalerie bestaat uit:

staf;

1 eskadron „hors rang”, waarbij ingedeeld een afdeling zware mitrailleurs;

2 „groupes d'escadrons”;

De „groupe d'escadrons” is samengesteld uit:

commandogroep;

2 eskadrons.

Het eskadron bestaat uit:

commandogroep;

4 gevechtspelotons;

1 afdeeling gevechtstrein;

1 afdeeling korpstrein (train régimentaire).

Het peloton bestaat uit:

2 volledige gevechtsgroepen;

1 „escouade supplémentaire de fuseliers”.

Het corps d'armée beschikt over:

1 staf van een cavalerieregiment;

1 eskadron „hors rang”;

1 verkenningsafdeeling, samengesteld uit:

commandogroep;

2 eskadrons;

1 compagnie wielrijders van 3 gevechtssectiën en 1 groep zware mitrailleurs;

1 peloton zware mitrailleurs op auto's (4 bewapende auto's, 5 motorrijwielen, 1 vrachtauto met radiopost-ontvanger en -zender en een luisterpost voor vliegtuigen).

Het eskadron bestaat uit:

commandogroep;

4 gevechtspelotons;

1 groep zware mitrailleurs;

1 afdeeling korpstrein.

Elk peloton heeft 2 gevechtsgroepen.

De infanteriedivisie beschikt over:

1 verkenningsafdeeling, bestaande uit:

staf;

1 eskadron, van samenstelling als het eskadron van het legerkorps (zie hierboven);

1 compagnie wielrijders (3 gevechtssectiën en 1 groep zware mitrailleurs);

1 peloton mitrailleurs op auto's van samenstelling als het peloton van het legerkorps, doch de radiopost heeft alleen een *ontvangtoestel*.

Een infanterieregiment (c.q. halve brigade jagers) beschikt over een peloton cavalerie (sterkte 25 ruiters en 27 paarden) onder bevel van een officier.

Commando „Elements motorisés” van de cavaleriedivisies.

Naar aanleiding van de steeds verder gaande ontwikkeling van de

motorisatie en de noodzakelijkheid om het gebruik van de gemotoriseerde afdeelingen van de cavaleriedivisie te bestudeeren, is er sinds eenige maanden per vredes-cavaleriedivisie ingesteld de functie van „commandant des unités motorisés de cavalerie”. Een kolonel is met dit commando belast en deze heeft als zoodanig onder zijn bevelen het bataljon dragons portés, alsmede de „groupe d’escadrons” cavalerie-pantserwagens. Hij heeft t.a.v. deze troependeelen dezelfde rechten en verplichtingen als een brigade-commandant ten opzichte van de onder hem gestelde afdeelingen. Hij is overigens technisch raadgever van den generaal, commandant van de cavaleriedivisie, voor wat betreft de vraagstukken der motorisatie. Aan bedoelden kolonel zijn toegevoegd een kapitein-adjutant en eenig administratief personeel, afkomstig van de dragons portés of van de eskadrons pantserwagens.

Luchtvaart.

Met betrekking tot de tactische opleiding van de officieren, behorende tot de luchtstrijdkrachten, is thans bij ministerieele beschikking van 17 Augustus 1931 o.m. het volgende bepaald:

Ter voltooiing van de opleiding van luchtvaartofficieren, die het brevet van waarnemer bezitten en meer in het bijzonder van hen, die geroepen kunnen worden in tijd van oorlog luchtvaartafdeelingen van een legerkorps te commandeeren, zal elk jaar een bepaald aantal officieren worden aangewezen om een „stage” te doorloopen bij eenheden der infanterie, cavalerie of artillerie. Deze „stages” zullen duren twee maanden bij de infanterie en bij de artillerie, en één maand bij de cavalerie. Dit onderricht moet hen in staat stellen practisch deel te nemen aan oefeningen en manoeuvres, teneinde hen in 't bijzonder vertrouwd te doen geraken met:

Infanterie.

Materieel: Algemeene eigenschappen. Tactisch gebruik en practisch nut.

Aangelegenheden betreffende den marsch op grooten afstand van den vijand en den naderingsmarsch.

Gevechtstoestanden in onderscheidene gevallen en bij verschillende fasen van den strijd.

Het gevecht van het bataljon en het regiment.

Samenwerking tusschen infanterie en vechtwagens.

Artillerie.

Materieel: Algemeene eigenschappen. Tactisch gebruik en practisch nut.

Regeling der vuursoorten.

Gebruik van en opdrachten aan de artillerie.

Kennis van de verbindingen.

Naderingsmarsch en verplaatsing van de artillerie.

Wijze, waarop de verplaatsingen geschieden tijdens het gevecht.

Cavalerie.

Materieel: Algemeene eigenschappen. Tactisch gebruik en practisch nut.

Gebruik van de cavalerie in verschillende fasen van de operatiën (verkenning en doorzoeking van het terrein).

Gebruik van pantserwagens.

Gebruik van de „dragons portés”.

Tactisch gebruik van verkenningsafdeelingen.

Vóór het begin van de „stage” moeten de korpscommandanten zich ervan verzekerd hebben, dat de betrokken officieren zich hebben voorbereid door bestudeering van de reglementen van het wapen, waarbij zij zullen worden gedetacheerd, alsmede van de „Instruction provisoire sur l'emploi tactique des grandes unités”.

Gedurende de „stage” moet ieder officier aantekening houden van de oefeningen, waaraan hij heeft deelgenomen en van het daarbij verkregen onderricht, in 't bijzonder t.a.v. de verbinding tussehen het luchtwapen en het betrokken wapen. Na afloop van de „stage” stelt hij deze aantekeningen ter hand aan den commandant van het troepen-deel, waarbij hij gedetacheerd was. Deze commandant zendt een beoordeeling, vergezeld van bovenbedoelde aantekening naar den betrokken luchtvaartcommandant, die ze langs den hiërarchieken weg doet toekomen aan den Minister van Luchtvaart. Deze zendt de aantekeningen, na inzage, terug aan den luchtvaartcommandant ter weder-uitreiking aan den betrokken officier.

BELGIË XLIX.**Landsverdediging.**

In Gegevens vreemde legers van Juli en Augustus 1931 werd aangegeven, hoe na den val van het kabinet JASPAR, naar aanleiding van de credieten voor den fortbouw, te dien aanzien een compromis tot stand kwam, waarbij een bedrag van 210 millioen francs werd vastgesteld voor 1931. Noodzakelijk gebleken bezuinigingen zijn oorzaak, dat op de begrooting voor 1932 de bedragen voor den fortbouw practisch zijn geschrapt, terwijl de voor 1931 toegestane bedragen tevens gelden voor 1932. Van de bovengenoemde 210 millioen francs zijn reeds 50 millioen francs besteed voor de moderniseering van de forten van Luik en Namen. In de Belgische pers wordt tevens gesproken van een te bouwen fort bij Eben-Emael, waaraan echter nog moet worden begonnen.

Het laat zich aanzien, dat ook in 1932 het overige van het voor 1931 toegestane bedrag nog niet — althans zeker niet in zijn geheel — zal worden gebruikt. De studiën n.l. voor het in staat van verdediging brengen van de oostgrens en van het Schelde-region zijn nog steeds niet beëindigd.

De bezuinigingen op de begrooting van landsverdediging hebben eveneens betrekking op de aanschaffing van artillerie-materieel tot een bedrag van 100 millioen francs.

Boekbespreking.

Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914—1918. Herausgegeben vom österreichischen Bundesministerium für Heereswesen und vom Kriegsarchiv. Zweiter Band. 5. Lieferung. *Wien*, 1931. Verlag der militärwissenschaftlichen Mitteilungen.

In deze aflevering wordt het verdere verloop der operatiën in den Zomerveldtocht van 1915 besproken, te weten de herovering van Midden-Galicïë (slag aan den San, slag bij Przemyśl), de operatiën in Oost-Galicïë (slagen bij Moseiska en Lubaczow, bij Grodek en Magierow) en de verovering van Lemberg. Voorts worden zeer lezenswaardige beschouwingen aangetroffen over den militair-politiekten toestand na den val van Lemberg.

In het in deze aflevering besproken tijdvak van begin Mei tot einde Juni valt de oorlogsverklaring van Italië.

Op zeer belangwekkende wijze worden in een twintigtal bladzijden de verschillende plannen der Oost.-Hongaarsche, Duitsche, Italiaansche en Russische legerleidingen vóór de oorlogsverklaring besproken. Uit een oogpunt van wereldpolitiek en -strategie biedt het hierin verhandelde veel leerzaams.

Elders geven de samenstellers de operatieplannen aan Oost.-Hongaarsche en Italiaansche zijde en een overzicht van de grensgevechten in Tirol, in de Dolomieten en in het kustland in Mei en Juni 1915.

Men wordt bij het doorlezen met bewondering vervuld over wat de O.H. troepen aan de Italiaansche grens tegen zeer groote overmacht hebben weten te bereiken. De legerleiding, die deze resultaten met in hoofdzaak bijeengeraapte derderangs troepen heeft weten te verkrijgen, heeft zich hier op organisatorisch gebied lauweren verworven.

Van de 11 bijlagen en 4 schetsen is vooral bijlage 21 belangwekkend. Zij geeft alle spoorwegvervoeren der troepenkorpsen in de maanden Mei tot en met Augustus en verschaft een overzicht van de wijze, waarop de Centralen met hunne troepen hebben moeten woekeren.

W.

De Staatkundige en Militaire Verhouding tusschen Nederland en België. Voordracht gehouden op 28 April 1931 in de Afdeling Amsterdam van de Algemeene Vereeniging van Verlofs-officieren der Nederlandsche Land- en Zeemacht, door H. L. VAN OORDT, Luitenant-Generaal b.d. N.V. KORTEWEG & STEMERDING. *Rotterdam*. Prijs f 0,50.

In een zeer onderhoudende brochure van 46 bladzijden geeft de in ons leger alom bekende wetenschappelijke schrijver een heel duidelijk beeld van de staatkundige en de militaire verhouding tusschen Nederland en België.

Bij den geographischen toestand behandelt S. de volkenrechtelijke beteekenis van den benedenloop van de Schelde als internationale rivier in verband met de ligging van de belangrijkste aan de rivier gelegen zeehaven *Antwerpen*, die tevens een krachtig versterkt militair object is.

Na de militaire beteekenis van de Schelde te hebben toegelicht, behandelt S. de Schelde-Rijnverbinding en de pogingen der Belgen om de Rijnvaart tot zich te trekken.

Het dreigement, om de voeding van het Julianakanaal in drogen tijd door moedwillige wateraftapping uit de Maas te beletten, noemt S. in strijd met de algemeene regelen van internationaal rivierrecht en kan als een uitoefenen van pressie tot het graven van een voor ons zeer nadeelig kanaal beschouwd worden.

België ziet thans in, dat de omstandigheid, dat de W. Schelde tot Nederlandsch territoir behoort, zoowel uit een finantieel als uit een militair oogpunt, voor België allesbehalve *ongunstig* is.

Voorts behandelt S. de totstandkoming van het Fransch-Belgisch accoord en het voorspel, d.w.z. de mislukte poging van België om na de Marokkoerisis van 1906 tot verhooging van zijn veiligheid een militair accoord aan te gaan met Nederland. Aan deze mislukking heeft Nederland het o.a. te danken gehad, dat het buiten den oorlog is gebleven.

Na den wereldoorlog, waarin België tegen zijn zin werd medegesleept, was het de vraag voor België op welke wijze in de toekomst het beste in zijn veiligheid te voorzien.

Behalve dat België uitbreiding van zijn grondgebied met Eupen, Malmedy en Saint Vith ten koste van Duitschland kreeg, wilde het de toevoeging van Nederlandsch territoir, n.l. van Zeeuwsch-Vlaanderen met het oog op de verdediging van de Wester-Schelde en van Zuid-Limburg met het oog op de Maas-verdediging, waarvoor Nederland zoo noodig schadeloos gesteld zou worden door toevoeging van Duitsch gebied. Hiervoor was Nederland evenmin te vinden als voor de hernieuwde poging om een Belgisch-Nederlandsch accoord aan te gaan.

Daar Frankrijk ondervonden had dat België's veiligheid tevens die van Frankrijk beteekende, begonnen in 1920 de besprekingen tussehen de Generale Staven, die tot een militair accoord hebben geleid.

Het veeleischende België wil in economischen zin uit het accoord met Frankrijk halen, wat er uit te halen is, zoodat Frankrijk er zich toe heeft laten verleiden zich te mengen in de beruchte kalikwestie.

S. behandelt het Locarnopact en wijdt in verband met het Fransch-Belgisch accoord een zeer belangwekkende beschouwing aan den tegenwoordigen Europeeschen internationaal-politiekten toestand en komt tot de conclusie: Laten wij toonen België's positie te begrijpen en er ons van onthouden zonder eenigen deugdelijken grond aan België kwade bedoelingen toe te schrijven, omdat zulke uitingen van wantrouwen aan eene voor beide partijen gewenschte redelijke overeenkomst hinderlijk in den weg staan.

Het ligt niet op den weg van het Nederlandsche publiek aan andere Staten booze plannen ten aanzien van Nederland toe te schrijven.

Waar tegenwoordig de staatkundige en militaire verhouding tusschen Nederland en België in het brandpunt van ieders belangstelling staat, bevelen wij het bestudeeren van deze belangwekkende brochure van den Generaal VAN OORDT aan in de aandacht van hen, die hun blik in deze belangrijke kwestie willen verruimen.

T.

Oberst G. VON DER HELLEN. Die Erziehung zum Soldaten. Eine vergleichende Studie über die in Deutschland, England, Frankreich, Italiën, Österreich und Russland dafür geltenden Bestimmungen, sowie eine Anleitung für die Gestaltung des Unterrichts. Verlag LEUSCHNER UND LUBENSKY. Graz, 1931. Prijs R.M. 1,80.

Deze studie is vooral van belang voor den jongen officier, die in dit werkje menigen practischen wenk voor de opleiding aantreft.

In eenige hoofdstukken worden de hoofdeigenschappen, waarover een soldaat te velde moet beschikken, beschreven, alsmede de wijze, waarop deze eigenschappen het beste worden aangekweekt.

Bij het uitbreken van een oorlog kent de soldaat slechts datgene, wat hem in vreedetijd is geleerd. De opleiding in vreedetijd moet er dan ook op gericht zijn, dat de man in den krijg onder de moeilijkste omstandigheden, niettegenstaande de verschrikkingen van het gevechtveld, weet hoe hij handelen moet.

Direct na het intreden in het leger moet de jonge soldaat de drie hoofdeigenschappen zich eigen weten te maken, n.l. *trouw, gehoorzaamheid* en *plichtsgevoel*.

In verschillende hoofdstukken behandelt S. deze beroepslichten.

In het hoofdstukje „De soldaat als ondergeshikte” deelt S. de soldaten in 3 categorieën in: voortkomende uit de boerenbevolking, de fabrieksarbeiders en de intellectueelen (ambtenaren, kooplui en neringdoenden) en behandelt de bijzondere eigenschappen van iedere categorie als soldaat.

Verder behandelt S. o.a. de verplichtingen van het kader, straffen, belooningen en de opleiding.

Wij bevelen dit werkje ter lezing aan, waaruit voor den jeugdigen instructeur menige nuttige wenk voor de opleiding te halen is.

T.

Zwaarddansen, door FR. DE WITT HUBERTS, gep. Generaal-Majoor. Uitgevers Mij. „Eigen Volk”. Scheveningen. Prijs f 1,35.

Schrijver behandelt in dit boekje een niet alledaagsch onderwerp. Behandelen is misschien niet heelemaal het juiste woord; het geheel

is meer een studie betreffende en een historisch overzicht van de kunst van het „Zwaarddansen”, een kunst, die blijkbaar in de vroegste eeuwen haar hoogtij had, in de middeleeuwen eveneens veelvuldig beoefend werd en naar de meening van den schrijver nog in onzen tijd is blijven voortleven in de *wapenspelen*, als de z.g. „fantasie-geweer”, „colonne-sabel”, „carré-lange” of „— korte stok”, enz.

Aan de hand van het boekje krijgt men een kijk op deze kunst in verschillende landen, o.a. Spanje, Griekenland, Duitschland en Engeland, terwijl ook in Nederland deze kunst werd beoefend, zooals hier en daar kan blijken uit oude gemeentearchieven.

Ongetwijfeld belangwekkende gegevens voor belangstellenden.

O.

Verbeteringen.

In het artikel „Denemarken en de ontwapening”, October-afl levering op bladz. 577 in de 4e zinsnede van onderen van de rechterkolom „5 maand” te veranderen in: „6 maand”.

Op bladz. 583 de 4e zinsnede van onderen te laten vervallen.
